

1-990/2 (Senaat)
- 1558/2 - 97/98 (Kamer)

**Belgische Senaat
en Kamer van
volksvertegenwoordigers**

ZITTING 1997-1998

15 JULI 1998

**Onderzoek van de financiële verslagen
van de bedrijfsrevisoren over de boek-
houding van de politieke partijen
(boekjaar 1997)**

VERSLAG

NAMENS
DE CONTROLECOMMISSIE BETREFFENDE
DE VERKIEZINGSUITGAVEN
EN DE BOEKHOUDING VAN
DE POLITIEKE PARTIJEN
UITGEBRACHT DOOR
DE HEER MICHEL FORET EN
MEVROUW MYRIAM VANLERBERGHE

Aan de werkzaamheden van de commissie hebben deelgenomen :
De voorzitters: de heren Swaelen en Langendries.

Senaat:

Leden:

CVP: de heren Caluwé en Delcroix.
PS: de heren Istasse en Mahoux.
VLD: de heren Coene en Goovaerts.
SP: de heer Moens.
PRL-FDF: de heer Foret.
PSC: de heer Charlier.
Vlaams Blok: de heer Van Hauthem.

Kamer van volksvertegenwoordigers:

Leden:

CVP: de heren Cauwenberghs en Willems.
PS: de heer Toussaint.
VLD: de heer Versnick.
SP: de heer Landuyt en mevrouw Vanlerberghe.
PRL-FDF: de heren Michel en Reynders.
PSC: mevrouw Cahay-André.
Écolo-Agalev: de heer Tavernier.

Zie:

Gedr. St. van de Senaat:

1-990 - 1997/1998:

Gedr. St. van de Kamer:

- 1558 - 1997/1998:

Nr. 1: Publicatie van de financiële verslagen van de bedrijfsrevisoren over de boekhouding van de politieke partijen (boekjaar 1997).

1-990/2 (Sénat)
- 1558/2 - 97/98 (Chambre)

**Sénat et Chambre
des représentants
de Belgique**

SESSION DE 1997-1998

15 JUILLET 1998

**Examen des rapports financiers des
réviseurs d'entreprises sur la compta-
bilité des partis politiques
(exercice 1997)**

RAPPORT

FAIT AU NOM
DE LA COMMISSION DE CONTRÔLE
DES DÉPENSES ÉLECTORALES
ET DE LA COMPTABILITÉ
DES PARTIS POLITIQUES
PAR
M. MICHEL FORET
EN MME MYRIAM VANLERBERGHE

Ont participé aux travaux de la commission :
Les présidents: MM. Swaelen et Langendries.

Sénat:

Membres:

CVP: MM. Caluwé et Delcroix.
PS: MM. Istasse et Mahoux.
VLD: MM. Coene et Goovaerts.
SP: M. Moens.
PRL-FDF: M. Foret.
PSC: M. Charlier.
Vlaams Blok: M. Van Hauthem.

Chambre des représentants:

Membres:

CVP: MM. Cauwenberghs et Willems.
PS: M. Toussaint.
VLD: M. Versnick.
SP: M. Landuyt et Mme Vanlerberghe.
PRL-FDF: MM. Michel et Reynders.
PSC: Mme Cahay-André.
Écolo-Agalev: M. Tavernier.

Voir:

Documents du Sénat:

1-990 - 1997/1998:

Documents de la Chambre:

- 1558 - 1997/1998:

N° 1: Publication des rapports financiers des réviseurs d'entreprises sur la comptabilité des partis politiques (exercice 1997).

INHOUD

SOMMAIRE

	Blz.		Pages
	—		—
I. Situering	3	I. Contexte	3
II. Procedure	5	II. Procédure	5
III. Onderzoek van de financiële verslagen	6	III. Examen des rapports financiers	6
A. Inleiding	6	A. Introduction	6
B. Formele aspecten	7	B. Aspects formels	7
1. Verplichting tot indiening van een financieel verslag	7	1. Obligation de déposer un rapport financier	7
2. Termijn voor de indiening van het financieel verslag	7	2. Délai de dépôt du rapport financier	7
C. Ten gronde	8	C. Quant au fond	8
1. Algemeen	8	1. Généralités	8
2. Opmerkingen per partij	12	2. Observations par parti	12
2.1. CVP	12	2.1. CVP	12
2.2. PS	14	2.2. PS	14
2.3. VLD	16	2.3. VLD	16
2.4. SP	17	2.4. SP	17
2.5. Vlaams Blok	17	2.5. Vlaams Blok	17
2.6. VU	18	2.6. VU	18
2.7. Agalev	19	2.7. Agalev	19
IV. Stemmingen	19	IV. Votes	19
V. Bijlagen	21	V. Annexes	21
1. Vergelijking van de jaarrekeningen van de politieke partijen — boekjaar 1997	21	1. Comparaison des comptes annuels des partis politiques — exercice 1997	21
2. Samenvattingen van de financiële verslagen over het boekjaar 1997	28	2. Résumés des rapports financiers relatifs à l'exercice 1997	28

I. SITUERING

Krachtens de artikelen 15 en 22 van de wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de federale Kamers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen, verleent de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Senaat, ieder wat hem betreft, per politieke partij die in beide kamers door ten minste één rechtstreeks verkozen parlements lid vertegenwoordigd is, een dotatie aan de VZW die daartoe door de betrokken partij wordt aangewezen.

Om op deze dotatie aanspraak te kunnen maken, dienen de partijen daarenboven te voldoen aan de voorwaarde gesteld door artikel 15bis, ingevoegd door de wet van 10 april 1995.

Dit artikel luidt als volgt:

« Om aanspraak te kunnen maken op de dotatie waarin is voorzien bij artikel 15, moet elke partij, tegen uiterlijk 31 december 1995, in haar statuten of in haar programma een bepaling opnemen waarbij zij zich ertoe verbindt om in haar politieke actie ten minste de rechten en vrijheden, zoals gewaarborgd door het bij de wet van 13 mei 1955 bekrachtigde Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van 4 november 1950 en door de in België van kracht zijnde aanvullende protocollen bij dit Verdrag, in acht te nemen en door haar diverse geledingen en verkozen mandatarissen te doen in acht nemen. »

Luidens de artikelen 16 en 18 van de wet van 4 juli 1989 is de totale jaarlijkse dotatie voor elke politieke partij die aan de hiervoor gestelde voorwaarden voldoet, samengesteld uit de volgende bedragen:

1° een forfaitair bedrag van vijf miljoen frank dat wordt aangepast aan de schommelingen van het indexcijfer der consumptieprijzen en, ingevolge artikel 19 van dezelfde wet, gelijk wordt verdeeld over de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Senaat;

2° een aanvullend bedrag van vijftig frank per geldig uitgebrachte stem, ongeacht of het een lijststem dan wel een naamstem is, op de door de politieke partij erkende kandidatenlijsten bij de laatste wetgevende verkiezingen tot de gehele vernieuwing van de Kamer van volksvertegenwoordigers en van de Senaat.

Iedere partij kan echter afstand doen van het voordeel van de haar verleende dotatie (artikel 16, laatste lid).

I. CONTEXTE

En vertu des articles 15 et 22 de la loi du 4 juillet 1989 relative à la limitation et au contrôle des dépenses électorales engagées pour les élections des Chambres fédérales, ainsi qu'au financement et à la comptabilité ouverte des partis politiques, la Chambre des représentants et le Sénat, chacun en ce qui le concerne, accordent pour chaque parti politique qui est représenté dans les deux assemblées par au moins un parlementaire élu directement, une dotation à l'ASBL désignée à cet effet par le parti concerné.

Pour pouvoir prétendre à cette dotation, les partis doivent en outre satisfaire à la condition posée par l'article 15bis, inséré par la loi du 10 avril 1995.

Cet article est libellé comme suit:

« Pour pouvoir bénéficier de la dotation prévue à l'article 15, chaque parti doit, pour le 31 décembre 1995 au plus tard, inclure dans ses statuts ou dans son programme une disposition par laquelle il s'engage à respecter dans l'action politique qu'il entend mener, et à faire respecter par ses différentes composantes et par ses mandataires élus, au moins les droits et les libertés garantis par la Convention de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales du 4 novembre 1950 et approuvée par la loi du 13 mai 1955, et par les protocoles additionnels à cette convention en vigueur en Belgique. »

En vertu des articles 16 et 18 de la loi du 4 juillet 1989, la dotation annuelle totale octroyée à chaque parti qui satisfait aux conditions susmentionnées est composée des montants suivants:

1° un montant forfaitaire de cinq millions de francs, adapté en fonction des variations de l'indice des prix à la consommation et, conformément à l'article 19 de la même loi, réparti de manière égale entre la Chambre des représentants et le Sénat;

2° un montant supplémentaire de cinquante francs par vote valable, qu'il s'agisse d'un vote de liste ou d'un vote nominatif, émis sur les listes de candidats reconnues par le parti politique lors des dernières élections législatives en vue du renouvellement intégral de la Chambre des représentants et du Sénat.

Chaque parti peut toutefois renoncer au bénéfice de la dotation qui lui est octroyée (article 16, dernier alinéa).

Overeenkomstig artikel 23, gewijzigd bij de wet van 19 mei 1994, impliceert het verkrijgen van deze dotatie voor de betrokken VZW de verplichting een bedrijfsrevisor aan te wijzen die jaarlijks een financieel verslag opmaakt met inachtneming van de bepalingen zoals vervat in de wet van 17 juli 1975 op de boekhouding en de jaarrekening van de ondernemingen, gewijzigd bij de wet van 1 juli 1983, in het koninklijk besluit van 8 oktober 1976 met betrekking tot de jaarrekening van de ondernemingen, gewijzigd bij het koninklijk besluit van 12 september 1983, en in het koninklijk besluit van 12 september 1983 tot bepaling van de minimumindeling van een algemeen rekeningstelsel.

Het financieel verslag betreft derhalve niet langer uitsluitend de geregistreerde en afgesloten rekeningen van ontvangsten en uitgaven van de VZW, alsook de ontvangsten en uitgaven van de politieke partij, maar de jaarrekening in haar geheel, dat wil zeggen de balans, de resultatenrekening en de toelichting.

Het schema van financieel verslag werd als bijlage bij het huishoudelijk reglement door de Controlecommissie goedgekeurd op 7 december 1994 (zie *Belgisch Staatsblad* van 9 februari 1995).

Krachtens artikel 24 van de wet van 4 juli 1989, artikel 7, 2°, van haar statuten en artikel 31 van haar huishoudelijk reglement (zie *Belgisch Staatsblad* van 8 oktober 1994), onderwerpt de Controlecommissie deze verslagen aan een onderzoek teneinde de conformiteit ervan met de vigerende wetten en besluiten na te gaan. Beslissingen inzake de goedkeuring van de financiële verslagen kunnen enkel worden genomen wanneer ze ten minste twee derden van de stemmen hebben verkregen, op voorwaarde dat ten minste twee derden van de commissieleden aanwezig zijn (artikel 13, tweede lid, van de statuten).

Gelet op de wettelijk vastgestelde termijnen voor de indiening en het onderzoek van de financiële verslagen, neemt de Controlecommissie een eindbeslissing vóór 15 juni van het jaar volgend op het gecontroleerde boekjaar (cf. artikel 24, eerste tot en met derde lid, van de wet van 4 juli 1989 en artikel 32 van het huishoudelijk reglement).

Luidens artikel 25 van de voormelde wet van 4 juli 1989, zoals gewijzigd door de wet van 18 juni 1993, hebben het niet-goedkeuren van het financieel verslag door de Controlecommissie en het niet- of het laat-tijdig indienen van het financieel verslag het verlies tot gevolg van de dotatie die krachtens hoofdstuk III van deze wet, zijnde de artikelen 15 tot en met 21, aan de in artikel 22 bepaalde instelling (de VZW) zou worden toegekend gedurende de daaropvolgende periode die de Controlecommissie bepaalt en ten minste één en ten hoogste vier maanden duurt.

Conformément à l'article 23 modifié par la loi du 19 mai 1994, l'octroi de cette dotation implique pour l'ASBL concernée l'obligation de désigner un réviseur d'entreprises qui établit annuellement un rapport financier dans le respect des dispositions de la loi du 17 juillet 1975 relative à la comptabilité et aux comptes annuels des entreprises, modifiée par la loi du 1er juillet 1983, de l'arrêté royal du 8 octobre 1976 relatif aux comptes annuels des entreprises, modifié par l'arrêté royal du 12 septembre 1983, et de l'arrêté royal du 12 septembre 1983 déterminant la teneur et la présentation d'un plan comptable minimum normalisé.

Le rapport financier ne porte dès lors plus uniquement sur les comptes enregistrés et clôturés de recettes et de dépenses de l'ASBL ainsi que sur les recettes et dépenses du parti politique, mais aussi sur l'ensemble des comptes annuels, c'est-à-dire le bilan, le compte de résultats et l'annexe.

Le schéma de rapport financier a été approuvé, sous forme d'annexe au règlement d'ordre intérieur, par la Commission de contrôle le 7 décembre 1994 (voir *Moniteur belge* du 9 février 1995).

Conformément à l'article 24 de la loi du 4 juillet 1989, à l'article 7, 2°, de ses statuts et à l'article 31 de son règlement d'ordre intérieur (voir *Moniteur belge* du 8 octobre 1994), la Commission de contrôle examine ces rapports en vue d'en contrôler la conformité avec les lois en vigueur. Les décisions relatives à l'approbation des rapports financiers ne peuvent être prises que si elles réunissent deux tiers au moins des suffrages, à condition que deux tiers au moins des membres de la commission soient présents (article 13, alinéa 2, des statuts).

Eu égard aux délais fixés par la loi pour le dépôt et l'examen des rapports financiers, la Commission de contrôle se prononce de façon définitive avant le 15 juin de l'année qui suit l'exercice contrôlé (cf. l'article 24, alinéas 1er à 3, de la loi du 4 juillet 1989 et l'article 32 du règlement d'ordre intérieur).

Aux termes de l'article 25 de la loi du 4 juillet 1989 précitée, tel qu'il a été modifié par la loi du 18 juin 1993, le défaut d'approbation du rapport financier par la Commission de contrôle ainsi que le défaut de dépôt ou le dépôt tardif de ce rapport entraînent la perte de la dotation qui serait octroyée à l'institution visée à l'article 22 (l'ASBL) en vertu du chapitre III de cette loi, c'est-à-dire en vertu des articles 15 à 21, au cours de la période subséquente déterminée par la Commission de contrôle et qui ne peut être inférieure à un mois ni supérieure à quatre mois.

II. PROCEDURE

Op 10 april 1998 hebben *de voorzitters* van de Controlecommissie, in afwachting van de publicatie van het parlementair stuk met de tien ingediende financiële verslagen(1), kopieën van deze verslagen toegezonden aan de twintig vaste leden van de commissie.

Het parlementair stuk waarvan sprake, verscheen op 18 mei 1998 (Stuk Senaat, nr. 1-990/1 en Kamer, 1997-1998, nr. 1558/1).

Inmiddels had de Controlecommissie tijdens haar vergadering van 11 mei 1998 *de heer Foret* (S) en *mevrouw Vanlerberghe* (K) aangewezen als rapporteurs(2).

Bij hun aanwijzing werd, naar vaste gewoonte, een drieledige pariteit in acht genomen tussen de regeringsmeerderheid en de oppositie, tussen de Nederlandse en de Franse taalgroep, en tenslotte tussen Kamer en Senaat.

Hun opdracht bestond erin de financiële verslagen te toetsen aan de wettelijke criteria en de richtlijnen die de Controlecommissie terzake — onder meer op 26 februari 1992 — ten behoeve van de bedrijfsrevisoren heeft goedgekeurd (Stuk Kamer, 1991-1992, nr. 518/1, en Senaat, 1991-1992, nr. 396-1, blz. 14-16).

Te dien einde verzochten zij, op suggestie van *de heer Tavernier*, de heer Wilmet, bedrijfsrevisor, bij brief van 26 mei 1998 om nadere uitleg over het financiële verslag dat hij over de boekhouding van de PS had opgesteld.

De heer Wilmet verstrekke zijn antwoord bij brief van 4 juni 1998.

De rapporteurs zijn niet ingegaan op de vraag van de heer Tavernier om alle politieke partijen schriftelijk uit te nodigen, in een geest van openheid, de bedragen op te geven van de giften die de verenigingen en groeperingen verbonden met de partij hebben ontvangen. De meerderheid van de commissieleden had er immers op gewezen dat voor de mededeling van deze gegevens geen wettelijke grondslag bestaat.

Aangezien *de Controlecommissie*, zoals hierboven vermeld, vóór 15 juni 1998 een beslissing diende te nemen over de goedkeuring van de financiële verslagen, besliste zij op 11 mei 1998, met toepassing van artikel 33 van haar huishoudelijk reglement, om de financieel verantwoordelijken van alle politieke partijen, alsook de bedrijfsrevisoren die de financiële verslagen voor het boekjaar 1997 hebben opgesteld,

II. PROCÉDURE

Le 10 avril 1998, *les présidents* de la commission de contrôle ont envoyé des copies de ces rapports aux vingt membres permanents de la commission, en attendant la publication du document parlementaire contenant les dix rapports financiers déposés(1).

Le document parlementaire dont il est question a paru le 18 mai 1998 (doc. Sénat, n° 1-990/1 et Chambre, 1997-1998, n° 1558/1).

Avant cela, la Commission de contrôle avait désigné, au cours de sa réunion du 11 mai 1998, *M. Foret* (S) et *Mme Vanlerberghe* (Ch) comme rapporteurs(2).

Lors de leur désignation, une triple parité a, comme à l'accoutumée, été respectée, à savoir entre la majorité et l'opposition, entre les groupes linguistiques français et néerlandais, et entre la Chambre et le Sénat.

Leur mission consistait à vérifier si les rapports financiers répondent aux critères légaux et aux directives que la Commission de contrôle a adoptées en la matière, le 26 février 1992, à l'intention des réviseurs d'entreprises (voir les doc. Chambre, 1991-1992, n° 518/1, et doc. Sénat, 1991-1992, n° 396-1, pp. 14-16).

À cette fin, ils ont prié, par lettre du 26 mai 1998, sur proposition de *M. Tavernier*, M. Wilmet, réviseur d'entreprises, de fournir des précisions sur le rapport financier qu'il avait rédigé concernant la comptabilité du PS.

M. Wilmet a fait parvenir sa réponse par lettre du 4 juin 1998.

Les rapporteurs n'ont pas acquiescé à la demande de M. Tavernier d'inviter par écrit, dans un esprit d'ouverture, tous les partis politiques à communiquer la liste des dons que les associations et les groupements qui ont un lien avec eux ont reçus. La plupart des commissaires avaient attiré l'attention sur le fait qu'il n'y a pas de base légale pour la communication de ces données.

Comme *la Commission de contrôle* devait prendre une décision sur l'approbation des rapports financiers avant le 15 juin 1998, elle décida, le 11 mai 1998, en application de l'article 33 de son règlement d'ordre intérieur, de convoquer à sa réunion du 8 juin 1998 les responsables financiers de tous les partis politiques ainsi que les réviseurs d'entreprises qui ont rédigé les rapports financiers pour l'exercice 1997. Ceux-ci

(1) Op 19 april 1993 besliste de Controlecommissie voortaan alle financiële verslagen jaarlijks in een parlementair stuk te publiceren.

(2) Overeenkomstig artikel 6 van haar statuten zijn de vergaderingen van de Controlecommissie openbaar.

(1) Le 19 avril 1993, la Commission de contrôle a décidé de publier désormais annuellement tous les rapports financiers.

(2) Conformément à l'article 6 de ses statuts, les réunions de la Commission de contrôle sont publiques.

op te roepen op haar vergadering van 8 juni 1998. Op deze wijze konden zij eventuele vragen om uitleg en opmerkingen van de leden van de Controlecommissie tijdig beantwoorden.

Alle partijvoorzitters werden hiervan op de hoogte gebracht bij brief van 25 mei 1998, ter post aangetekend verzonden op 27 mei 1998.

Tijdens de vergadering van 8 juni 1998 brachten de twee rapporteurs een tussentijds verslag uit en verstrekten de bedrijfsrevisoren een antwoord op de hun door de rapporteurs en de leden gestelde vragen. Vervolgens nam de commissie bij gesplitste stemming een definitieve beslissing inzake de goedkeuring van de tien ingediende financiële verslagen.

Op 15 juli 1998 werd dit verslag ter goedkeuring aan de commissie voorgelegd.

III. ONDERZOEK VAN DE FINANCIËLE VERSLAGEN

A. Inleiding

In hoofdstuk II. Procedure werd reeds vermeld dat de twee rapporteurs tijdens de vergadering van 8 juni 1998 hun eerste bevindingen in een tussentijds verslag aan de commissie hebben meegedeeld. Bij die gelegenheid stelden zij de bedrijfsrevisoren van de onderscheiden politieke partijen eveneens een aantal punctuele vragen.

Hierna volgt een uitgewerkte versie van dit tussentijds verslag waarin de antwoorden van de bedrijfsrevisoren en de opmerkingen van de leden zijn opgenomen.

Vooraf vestigde *de heer Tavernier* de aandacht op het jaarverslag 1997 van het Instituut der Bedrijfsrevisoren waarin onder meer wordt gesteld dat het Instituut een aantal voorstellen heeft gericht tot het Parlement met het oog op de verbetering van de financiële verslaggeving (Instituut der Bedrijfsrevisoren, *Jaarverslag 1997*, blz. 150-153).

Spreeker betreurt dat deze voorstellen nooit aan de leden van de Controlecommissie zijn bezorgd.

De voorzitters verklaren dat de voorstellen waarvan sprake niet aan het Parlement, c.q. aan de Controlecommissie, werden meegedeeld, maar aan de heer Langendries, voorzitter van de Kamer, in het kader van de op zijn initiatief gehouden «Assisen voor de democratie» (*cf.* het wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 4 juli 1989, ingediend door de heren Vanvelthoven, Michel, Eerdekens en Willems en mevrouw Cahay-André, Stuk Kamer, 1996-1997, nrs. 1158/1-14).

auraient ainsi la possibilité de répondre en temps utile aux éventuelles demandes d'explications et observations des membres de la commission de contrôle.

Tous les présidents de parti en ont été avertis par une lettre recommandée à la poste du 25 mai 1998, qui fut envoyée le 27 mai 1998.

Au cours de la réunion du 8 juin 1998, les deux rapporteurs ont fait un rapport intérimaire et les réviseurs d'entreprises ont répondu aux questions des rapporteurs et des membres. La commission a ensuite pris, par un vote scindé, une décision définitive concernant l'approbation des dix rapports financiers déposés.

Le 15 juillet 1998, ce rapport a été soumis à l'approbation de la commission.

III. EXAMEN DES RAPPORTS FINANCIERS

A. Introduction

Au chapitre II. Procédure, l'on a déjà indiqué que les deux rapporteurs avaient, au cours de la réunion du 8 juin 1998, communiqué leurs premières conclusions à la commission dans un rapport intérimaire. À cette occasion, ils avaient également posé un certain nombre de questions ponctuelles aux réviseurs d'entreprises des divers partis politiques.

Ci-dessous figure une version élaborée de ce rapport intermédiaire qui englobe les réponses des réviseurs d'entreprises et les observations des membres.

M. Tavernier a attiré préalablement l'attention sur le rapport annuel 1997 de l'Institut des réviseurs d'entreprises, selon lequel l'institut a adressé au Parlement une série de propositions en vue d'une amélioration de la rédaction des rapports financiers (Institut des réviseurs d'entreprises, *Rapport annuel 1997*, pp. 150-153).

L'intervenant déplore que ces propositions n'aient jamais été remises aux membres de la Commission de contrôle.

Les présidents déclarent que lesdites propositions ont été communiquées, non pas au Parlement et, plus exactement, à la Commission de contrôle, mais à M. Langendries, président de la Chambre, dans le cadre des «Assises de la démocratie» tenues à son initiative (*cf.* la proposition de loi modifiant la loi du 4 juillet 1989, déposée par MM. Vanvelthoven, Michel, Eerdekens et Willems et Mme Cahay-André, doc. Chambre, 1996-1997, n°s 1158/1-14).

De aanwezige bedrijfsrevisoren verklaren zich bereid om te gelegener tijd in de commissie te komen spreken over de mogelijke taakwijziging van de bedrijfsrevisoren bij de opmaak en de controle van de jaarrekeningen van de politieke partijen. Ze drukken de wens uit daarbij vertegenwoordigd te worden door de voorzitter van het Instituut der Bedrijfsrevisoren of zijn afgevaardigde.

B. Formele aspecten

1. Verplichting tot indiening van een financieel verslag

Overeenkomstig de artikelen 23 en 24 van de wet van 4 juli 1989 dient elke politieke partij die een VZW heeft opgericht die de krachtens de voormelde wet uitgekeerde dotaties ontvangt, een financieel verslag ter goedkeuring aan de Controlecommissie voor te leggen.

Alle politieke partijen die aan deze voorwaarden voldoen, of hun bedrijfsrevisor, hebben een financieel verslag overgezonden aan de voorzitters van de Kamer van volksvertegenwoordigers en van de Senaat.

Het betreft de tien volgende partijen: CVP, PS, VLD, SP, PRL/FDF, PSC, Vlaams Blok, Volksunie, Ecolo en Agalev.

De PRL/FDF heeft, in overeenstemming met de beslissing van de Controlecommissie over de financiële verslagen van de PRL en het FDF betreffende het boekjaar 1995 (Stuk Kamer, 1995-1996, nr. 558/2 en Senaat, nr. 1-316/2, blz. 7), één enkel financieel verslag ingediend met een geconsolideerde jaarrekening voor het boekjaar 1997.

Op te merken valt dat deze beide formaties, ondanks deze beslissing, voor het boekjaar 1996 toch nog een afzonderlijk financieel verslag hadden ingediend. Bij de bespreking van deze verslagen had de Controlecommissie er echter nogmaals op gewezen dat zij als één politieke partij moeten worden beschouwd in de zin van artikel 1 van de wet van 4 juli 1989 (Stuk Kamer, 1996-1997, nr. 1008/2 en Senaat, nr. 1-613/2, blz. 6 en 37-39).

Het financieel verslag over de boekhouding van de PRL/FDF tijdens het boekjaar 1997 komt volledig tegemoet aan deze eis.

2. Termijn voor de indiening van het financieel verslag

Overeenkomstig artikel 24, eerste lid, van de wet van 4 juli 1989 wordt het financieel verslag binnen negentig dagen na het afsluiten van de rekeningen toegezonden (...) aan de voorzitters van de Kamer van volksvertegenwoordigers en van de Senaat.

Les réviseurs d'entreprises présents se disent prêts à venir parler en commission, en temps opportun, de la possibilité de modifier la mission des réviseurs d'entreprises dans le cadre de l'établissement et du contrôle des comptes annuels des partis politiques. Ils souhaitent être représentés à cette occasion par le président de l'Institut des réviseurs d'entreprises ou par son délégué.

B. Aspects formels

1. Obligation de déposer un rapport financier

Conformément aux articles 23 et 24 de la loi du 4 juillet 1989, tout parti politique ayant créé une ASBL qui reçoit la dotation allouée en vertu de la loi précitée, doit soumettre un rapport financier à l'approbation de la Commission de contrôle.

Tous les partis politiques qui répondent à ces conditions, ou leur réviseur d'entreprises, ont transmis un rapport financier aux présidents de la Chambre des représentants et du Sénat.

Il s'agit des dix partis suivants: le CVP, le PS, le VLD, le SP, le PSC, le PRL/FDF, le Vlaams Blok, la Volksunie, Ecolo et Agalev.

Conformément à la décision de la Commission de contrôle concernant les rapports financiers du PRL et du FDF pour l'exercice 1995 (doc. Chambre, 1995-1996, n° 558/2 et Sénat, n° 1-316/2, p. 7), le PRL/FDF a déposé un rapport financier unique avec un compte annuel consolidé pour l'exercice 1997.

Il y a lieu de noter que ces deux formations avaient quand même encore déposé, malgré cette décision, un rapport financier distinct pour l'exercice 1996. Au cours de la discussion de ces rapports, la Commission de contrôle avait pourtant souligné une nouvelle fois que le PRL/FDF devait être considérée comme formant un seul parti politique au sens de l'article 1er de la loi du 4 juillet 1989 (doc. Chambre, 1996-1997, n° 1008/2 et Sénat, n° 1-613/2, pp. 6 et 37-39).

Le rapport financier au sujet de la comptabilité du PRL/FDF pour l'exercice 1997 respecte parfaitement cette exigence.

2. Délai de dépôt du rapport financier

Conformément à l'article 24, alinéa 1er, de la loi du 4 juillet 1989, le rapport financier est transmis dans les nonantes jours de la clôture des comptes (...) aux présidents de la Chambre des représentants et du Sénat.

Aangezien het boekjaar van de VZW's die erkend zijn overeenkomstig artikel 22 van de voormelde wet, eindigt op 31 december van elk jaar, dienden de financiële verslagen over het boekjaar 1997 uiterlijk op 31 maart 1998 aan de voorzitters van de Kamer van volksvertegenwoordigers en van de Senaat te zijn toegezonden (cf. artikel 1 van het koninklijk besluit van 24 januari 1991 houdende uitvoering van artikel 22 van de wet van 4 juli 1989).

Alle politieke partijen die aan de wettelijke voorwaarden voldoen, of hun bedrijfsrevisor, hebben hun financieel verslag tijdig aan de voorzitters van de Kamer van volksvertegenwoordigers en van de Senaat overgezonden.

C. Ten gronde

1. Algemeen

1.1. De analyse van de tien financiële verslagen roept niet meteen kritiek op. Nochtans kan men niet om de vaststelling heen dat de verslagen moeilijk met elkaar te vergelijken zijn. Wie er de vorige verslagen van de Controlecommissie over de boekhouding van de politieke partijen op naslaat, zal merken dat deze bedenking jaarlijks terugkeert.

Het valt te hopen dat dit probleem zal worden verholpen door de op stapel staande wijziging van de wet van 4 juli 1989.

Zo wordt in artikel 14 van het door de Kamer aangenomen wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de federale Kamers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen(1) bepaald dat de balans en de resultatenrekening van de partijcomponenten in het financieel verslag over de boekhouding van de politieke partijen moeten worden opgenomen. Worden met name als componenten beschouwd, de studiediensten, de wetenschappelijke instellingen, de politieke vormingsinstellingen, de politieke omroepverenigingen, de in artikel 22 van de wet bedoelde instelling, de entiteiten georganiseerd op het niveau van de arrondissementen en de politieke fracties van de federale Kamers en de Gemeenschaps- en Gewestraden (artikel 2). Het financieel verslag moet ook een geconsolideerde rekening bevatten van de politieke partij en haar componenten, dat wil zeggen een geconsolideerde balans, een geconsolideerde resultatenrekening en een verklarende toelichting (artikel 14).

(1) Dit wetsvoorstel werd op 2 april 1998 aangenomen door de Kamer van volksvertegenwoordigers (St. Kamer, 1996-1997, nrs. 1158/1-14) en is thans in behandeling bij de Senaat (St. Senaat, nrs. 1-944/1-12).

Étant donné que l'exercice comptable des ASBL qui sont agréées conformément à l'article 22 de la loi précitée se termine le 31 décembre de chaque année, les rapports financiers concernant l'exercice 1997 devaient avoir été transmis aux présidents de la Chambre des représentants et du Sénat au plus tard le 31 mars 1998 (cf. l'article 1er de l'arrêté royal du 24 janvier 1991 portant exécution de la loi du 4 juillet 1989).

Tous les partis politiques qui répondent aux conditions légales, ou leur réviseur d'entreprises, ont transmis, en temps voulu, leur rapport financier aux présidents de la Chambre des représentants et du Sénat.

C. Quant au fond

1. Généralités

1.1. De prime abord, l'analyse des dix rapports financiers ne soulève aucune critique. Il faut pourtant constater qu'il est difficile de comparer les rapports entre eux. Celui qui prend la peine de consulter les rapports précédents de la Commission de contrôle concernant la comptabilité des partis politiques verra que cette remarque revient chaque année.

Il faut espérer que la modification qui sera apportée sous peu à la loi du 4 juillet 1989 résoudra ce problème.

L'article 14 de la proposition de loi modifiant la loi du 4 juillet 1989 relative à la limitation et au contrôle des dépenses électorales engagées pour les élections des chambres fédérales ainsi qu'au financement et à la comptabilité ouverte des partis politiques(1), qui a été adoptée à la Chambre, prévoit que le rapport financier sur la comptabilité des partis politiques doit comprendre le bilan et le compte de résultats des composantes du parti. Sont notamment considérés comme composantes d'un parti, les services d'études, les organismes scientifiques, les instituts de formation politique, les producteurs d'émissions politiques concédées, l'institution visée à l'article 22 de la loi, les entités constituées au niveau des arrondissements et les groupes politiques des chambres fédérales et des conseils de communauté et de région (article 2). Le rapport financier doit également comprendre les comptes annuels consolidés du parti politique et de ses composantes, c'est-à-dire un bilan consolidé, un compte de résultats et une annexe explicative (article 14).

(1) Cette proposition a été adoptée le 2 avril 1998 par la Chambre des représentants (doc. Chambre, 1996-1997, n°s 1158/1-14) et est actuellement à l'examen au Sénat (doc. Sénat, n°s 1-944/1-12).

1.2. De verschillen tussen de boekhouding van de politieke partijen zijn niet alleen het resultaat van de mate waarin de inkomsten van de componenten worden overgeheveld naar de partij, maar ook van uiteenlopende financiële strategieën die elk op zich perfect verdedigbaar zijn.

Als bijlage bij dit verslag gaat een vergelijkende tabel waarin de balans en de resultatenrekening van de tien politieke partijen naast elkaar worden geplaatst. Deze tabel spreekt boekdelen en laat duidelijk zien hoe de partijen uiteenlopende financiële opties nemen, hetgeen zich weerspiegelt in een divergerende vermogensstructuur.

Een rudimentaire vergelijking van de jaarrekeningen van partijen van vergelijkbare grootte illustreert dit.

Bijvoorbeeld: het balanstotaal van de volgende vier partijen:

Politieke partij — <i>Parti politique</i>	Balanstotaal — <i>Total du bilan</i>	Vaste activa — <i>Actifs immobilisés</i>	Vlottende activa — <i>Actifs circulants</i>
CVP	247 678 371	138 944 510	108 733 861
PS	268 343 454	50 648 279	217 695 175
Vlaams Blok	177 928 755	27 088 784	150 839 971
Écolo	68 273 901	5 472 637	62 801 264

1.3. Hierna wordt, zonder exhaustief te willen zijn, ingegaan op vier punten die perfect de uiteenlopende wijze illustreren waarop partijen hun boekhouding voeren of hun inkomsten beheren. Het eerste punt betreft in hoofdzaak de Vlaamse partijen, het tweede uitsluitend de Franstalige.

1.3.1. Een eerste verklaring voor het gebrek aan onderlinge vergelijkbaarheid vloeit voort uit de wijze waarop de bijdragen van de fracties worden geboekt. Zo wordt in het financieel verslag betreffende de CVP gesteld (St. Senaat, nr. 1-990/1 en Kamer, 1997-1998, nr. 1558/1, blz. 14) dat «er, zoals ook het geval was in 1996, geen dotaties werden ontvangen van de CVP-fractie van de gemeenschapsraden aangezien dit volgens een besluit van het Bureau van het Vlaams Parlement dd. 26 april 1995 niet meer is toegelaten». Met uitzondering van de CVP en de SP, boeken de vier overige Vlaamse partijen, met name de VLD, het Vlaams Blok, de VU en Agalev, in hun resultatenrekening echter nog steeds bijdragen van de fracties van de Gemeenschapsraden (rubriek I.D.3).

Het is opvallend dat er tussen de partijen grote verschillen bestaan inzake de bijdragen die de fracties overmaken aan de partij (bijvoorbeeld: PRL/FDF: 83 772 582 frank, CVP: 66 666 573 frank, Vlaams Blok: 62 614 400 frank, SP: 6 000 000 frank). Het is de vraag of het centralistisch beheer van middelen die

1.2. Les différences qui apparaissent entre les comptabilités des divers partis politiques sont dues, non seulement au fait que la part de leurs revenus que les composantes des partis transfèrent à ceux-ci est variable, mais également au fait que les divers partis ont des stratégies financières qui sont parfaitement défendables en soi mais qui sont aussi divergentes.

Dans l'annexe au présent rapport figure un tableau comparatif dans lequel sont juxtaposés le bilan et le compte de résultats des dix partis politiques en question. Ce tableau est révélateur et il montre clairement que les partis optent pour des stratégies financières divergentes, ce qui se traduit par des structures patrimoniales différentes.

Une comparaison rudimentaire des comptes annuels des partis de taille similaire permet d'illustrer ce qui vient d'être dit.

Exemple: le total du bilan des quatre partis suivants:

1.3. L'on examine ci-après, sans vouloir être exhaustif, quatre points qui montrent très bien que les partis tiennent leur comptabilité et assurent la gestion de leurs revenus de manière différente. Le premier point concerne essentiellement les partis flamands, et le deuxième uniquement les partis francophones.

1.3.1. La première raison pour laquelle il est difficile de comparer les diverses comptabilités réside dans la façon dont sont portées en compte les contributions des groupes politiques. C'est ainsi que, selon le rapport financier relatif au CVP (doc. Sénat, n° 1-990/1 et Chambre, 1997-1998, n° 1558/1, p. 14), l'on n'a, pas plus qu'en 1996, reçu aucune dotation du groupe CVP des conseils de communauté, puisque le procédé qui consistait à en verser a été inderdit par une décision du Bureau du Parlement flamand du 26 avril 1995 (*traduction*). Le CVP et le SP exceptés, les partis flamands (le VLD, le Vlaams Blok, la VU et Agalev) continuent à inscrire les contributions des groupes politiques des conseils de communauté dans leur compte de résultats (rubrique 1.D.3).

Il est frappant de constater qu'il y a de grandes différences entre les contributions que les divers groupes politiques versent aux partis respectifs: PRL/FDF: 83 772 582 francs, CVP: 66 666 573 francs, Vlaams Blok: 62 614 400 francs, SP: 6 000 000 de francs). Il y a lieu de se demander si la gestion centra-

door de Parlementen aan de fracties zijn toegekend, wel in overeenstemming is met het aanvankelijk doel waarvoor deze middelen werden verleend.

Bovendien vermelden de meeste partijen in de rubriek I.D. «Bijdragen van de fracties» niet nauwkeurig de Gemeenschaps- of Gewestraad die de tegemoetkoming aan de fracties heeft uitbetaald. Vooral de rubriek I.D.5 «Bijdragen van de fracties — Andere» heeft een diverse inhoud. Zo boekt Agalev hierin de bijdrage van de fractie van het Europees Parlement, het Vlaams Blok de bijdragen van de fracties van de provincieraden en het Europees Parlement, terwijl het bij Ecolo om drie inkomstenbronnen gaat en bij de VLD om de afdrachten van de mandatarissen. De PRL/FDF van zijn kant geeft voor het in deze rubriek vermelde bedrag geen toelichting.

1.3.2. Het tweede verschilpunt heeft alleen betrekking op de Franstalige partijen die een dotatie krijgen van het Waalse Parlement. Artikel 11*bis* van het Reglement van het Waalse Parlement bepaalt immers wat volgt:

«1. Het Waalse Parlement kent, ten gunste van elke politieke partij die een erkende fractie vormt, zoals bepaald in artikel 11 van het huidige Reglement, een jaarlijkse dotatie toe om de uitgaven van deze partijen te dekken, zoals bedoeld in artikel 1 van de wet van 4 juli 1989 betreffende de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen.

2. De totale jaarlijkse dotatie die wordt toegekend aan elke politieke partij die voldoet aan de in het eerste lid gestelde voorwaarden, is samengesteld uit de volgende bedragen:

1° een forfaitair bedrag van een miljoen frank;

2° een aanvullend bedrag van vijfenvijftig frank per geldig uitgebrachte stem, ongeacht of het een lijststem dan wel een naamstem is, op de door de politieke partij erkende kandidatenlijsten bij de laatste gehele vernieuwing van het Waalse Parlement.

3. De krachtens het tweede lid in het vooruitzicht gestelde bedragen worden toegekend aan de erkende politieke fracties, die ze doorstorten naar de in het zevende lid bedoelde instelling.

4. De in het tweede lid bedoelde bedragen worden aangepast aan de schommelingen van het indexcijfer der consumptieprijzen. De basisindex is die van de maand november 1994.

5. De toegekende kredieten worden geboekt op de begroting voor de werkingskosten van het Waalse Parlement.

liste des moyens financiers que les parlements octroient aux groupes politiques est conforme à l'objectif initial pour la réalisation duquel ces moyens ont été attribués.

De plus, la plupart des partis ne mentionnent pas clairement, à la rubrique I.D. «Contributions des groupes politiques», quels Conseils de communauté ou de région ont versé quelles allocations aux groupes politiques respectifs. C'est surtout à la rubrique I.D.5 «Contributions des groupes — autres» que l'on trouve des éléments hétérogènes. Agalev y enregistre la contribution du groupe du Parlement européen, et le Vlaams Blok les contributions des groupes des conseils provinciaux et du Parlement européen, tandis qu'Écolo y note trois sources de revenus et que le VLD y porte en compte les contributions de ses mandataires. Quant au PRL/FDF, il ne fournit aucune explication à propos du montant mentionné à cette rubrique.

1.3.2. Le deuxième point de différence ne concerne que les partis francophones qui bénéficient d'une dotation accordée par le Parlement wallon. En effet, l'article 11*bis* du Règlement du Parlement wallon prévoit ce qui suit:

«1. Le Parlement wallon accorde, en faveur de chaque parti politique formant un groupe politique reconnu, tel que défini à l'article 11 du présent Règlement, une dotation annuelle destinée à couvrir les dépenses de ces partis, telles que visées à l'article 1er de la loi du 4 juillet 1989 relative au financement et à la comptabilité ouverte des partis politiques.

2. La dotation annuelle totale allouée à chaque parti politique qui satisfait à l'alinéa 1er, se compose des montants suivants:

1° un montant forfaitaire d'un million de francs;

2° un montant supplémentaire de cinquante-cinq francs par vote valable, qu'il s'agisse d'un vote de liste ou d'un vote nominatif, émis sur les listes de candidats reconnues par le parti politique lors du dernier renouvellement intégral du Parlement wallon.

3. Les montants prévus en vertu de l'alinéa 2 sont alloués aux groupes politiques reconnus, qu'ils reversent à l'institution visée à l'alinéa 7.

4. Les montants visés à l'alinéa 2 sont adaptés en fonction des variations de l'indice des prix à la consommation. L'indice de base est celui du mois de novembre 1994.

5. Les crédits alloués sont inscrits au budget de fonctionnement du Parlement wallon.

6. De in het tweede lid vastgestelde dotatie wordt maandelijks berekend en uitbetaald.

7. Elke in het eerste lid bedoelde politieke partij moet een instelling aanwijzen die belast is met het ontvangen van de dotatie, toegekend volgens de regels bepaald in de leden twee tot zes.

De instelling wordt opgericht in de vorm van een vereniging zonder winstoogmerk.

Elke politieke partij die de in het tweede lid bepaalde dotatie geniet, licht de voorzitter in over de benaming van de instelling die deze dotatie ontvangt.

8. De bepalingen van dit artikel treden in werking op 1 januari 1996. »

De vier Franstalige partijen hebben deze dotatie niet op dezelfde wijze ingeschreven op hun resultatenrekening. De PRL/FDF en de PSC hebben ze op de dotatiepost geboekt (I.A.c of I.A.3), terwijl de PS en Ecolo ze op de post bijdragen van de fractie hebben geboekt (I.D.4). Het is van belang dat de boeking van deze dotatie eenvormig wordt gemaakt.

De heer Foret, rapporteur, acht de boeking in de rubriek I.A.c. gerechtvaardigd omdat de dotatie wordt verleend door een parlementaire assemblee (criterium van de inkomstenbron).

Daartegen pleit volgens de bedrijfsrevisoren van de PS en Ecolo dat de dotatie van het Waalse Parlement, in tegenstelling tot die van Kamer en Senaat, bedoeld in de rubriek I.A., niet aan een politieke partij wordt toegekend, maar aan een fractie (criterium van de bestemming).

Gelet op de tekst van artikel 11bis van het Reglement van het Waalse Parlement beslist de Controle-commissie dat de dotatie van deze assemblee moet worden geboekt in de rubriek I.A. «Dotaties».

1.3.3. Een derde verschilpunt betreft het feit dat de politieke partijen de door hun mandatarissen afgedragen bijdragen op verschillende wijze boeken. Bijvoorbeeld bij de CVP wordt een bedrag van 14 228 316 frank in de resultatenrekening geboekt in de rubriek I.E. «Bijdragen van de partijgeledingen» (Stuk Senaat, nr. 1-990/1 en Kamer, 1997-1998, nr. 1558/1, blz. 7 en 14), terwijl de VLD en Écolo een bedrag van respectievelijk 300 000 frank en 20 454 121 frank boeken in de rubriek I.D.5 «Bijdragen van de fracties - Andere» (op. cit., blz. 35, 38, 93 en 97).

1.3.4. Een ander verschilpunt tussen de partijen betreft de omvang van de voorzieningen voor risico's en kosten die de partijen aanleggen met het oog op de komende verkiezingen (balans, passiva, II).

1.4. Een opmerkelijke vaststelling is dat alle politieke partijen, met uitzondering van het Vlaams Blok en Ecolo, te kampen hebben met een daling van de

6. La dotation fixée à l'alinéa 2 est calculée et payée mensuellement.

7. Il appartient à chaque parti politique visé à l'alinéa 1er de désigner l'institution chargée de recevoir la dotation allouée selon les règles définies aux alinéas 2 à 6.

L'institution est créée sous forme d'une association sans but lucratif.

Chaque parti politique bénéficiaire de la dotation fixée à l'alinéa 2 informe le président de la dénomination de l'institution qui la reçoit.

8. Les dispositions du présent article entrent en vigueur le 1er janvier 1996. »

Les quatre partis francophones n'ont pas inscrit cette dotation de la même manière dans leur compte de résultats. Le PRL/FDF et le PSC l'ont comptabilisée dans le poste des dotations (I.A.c ou I.A.3), tandis que le PS et Écolo l'ont inscrite dans le poste des contributions de groupe (I.D.4). Il importe d'uniformiser la comptabilisation de cette dotation.

Le rapporteur, M. Foret, estime que l'écriture qui est portée à la rubrique I.A.c. est justifiée parce que la dotation est accordée par une assemblée parlementaire (critère de la source de revenus).

Les réviseurs d'entreprises du PS et d'Écolo rétorquent que, contrairement aux dotations de la Chambre et du Sénat, la dotation du Parlement wallon (rubrique I.A.) est destinée, non pas à des partis politiques, mais à des groupes politiques (critère du destinataire).

Vu les dispositions de l'article 11bis du Règlement du Parlement wallon, la Commission de contrôle décide que la dotation de cette assemblée doit être comptabilisée à la rubrique I.A. «Dotations».

1.3.3. Une troisième différence concerne le fait que les partis politiques comptabilisent les contributions des mandataires de diverses manières. Le CVP inscrit un montant de 14 228 316 francs au compte de résultats, sous la rubrique I.E. «Bijdragen van de partijgeledingen» (doc. Sénat, n° 1-990/1 et Chambre, 1997-1998, n° 1558/1, pp. 7 et 14), tandis que le VLD et Écolo ont comptabilisé respectivement un montant de 300 000 et de 20 454 121 francs à la rubrique I.D.5 «Contributions des groupes — Autres» (op. cit., pp. 35, 38, 93 et 97).

1.3.4. L'ampleur des provisions pour risques et charges que les partis constituent en vue des prochaines élections, constitue un autre point de différence (bilan, passif, II).

1.4. À remarquer que tous les partis politiques, à l'exception du Vlaams Blok et de Écolo, enregistrent une diminution des cotisations des membres (cf.

lidgelden (cf. resultatenrekening, I. Opbrengsten uit courante werking, F. Lidgelden).

1.5. Er heerst tevens enige dispariteit met betrekking tot punt XI van de toelichting «Verenigingen en groeperingen verbonden met de partij», dit wil zeggen de lijst van de verenigingen en groeperingen verbonden met de partij, die bijdragen betaald hebben en/of dotaties genoten hebben, en waarvan de zetel en de rechtsvorm moeten worden vermeld. De meeste partijen, met name de PS, VLD, SP, PSC, Vlaams Blok, Ecolo en Agalev, geven al de vereiste gegevens. De CVP geeft geen bedragen op, de PRL/FDF geen adressen, terwijl de VU alleen letterwoorden opgeeft, zonder vermelding van het adres.

2. Opmerkingen per partij

Hierna volgen de vragen van de rapporteurs en de antwoorden van de bedrijfsrevisoren of de vertegenwoordigers van de betrokken partij.

2.1. CVP

a) In de resultatenrekening wordt in de rubriek I.I. «Diverse prestaties» een bedrag van 32 007 087 frank geboekt, terwijl in de toelichting maar sprake is van 25 290 683 frank (Stuk Senaat, nr. 1-990/1 en Kamer, 1997-1998, nr. 1558/1, blz. 7 en 9). Wat is de reden van dit verschil?

De verantwoordelijke bedrijfsrevisor, *de heer Van Impe*, antwoordt dat het verschil voortvloeit uit het feit dat het volledige bedrag van de diverse prestaties, zijnde 32 007 087 frank, niet volledig in de toelichting werd opgesplitst. Het voormelde bedrag is samengesteld als volgt:

1. vergoeding verzekeringen: 67 779 frank
 2. vergoeding verzekeringen ABB: 207 245 frank
 3. doorrekening publiciteit: 1 628 478 frank
 4. doorrekening personeelskosten: 25 290 683 frank
 5. doorrekening diverse kosten: 4 408 499 frank
 6. doorrekening verzekeringen: 404 403 frank
- Totaal: 32 007 087 frank.

b) De VZW Unitas ontvangt een dividend van 450 000 frank op haar aandelen in de NV Krantenfonds (resultatenrekening, rubriek IV.A, *op. cit.*, blz. 7). De waarde van deze aandelen die, gelet op de hoogte van het dividend, toch aanzienlijk moet zijn, werd echter niet in de jaarrekening opgenomen (balans, activa, III. Financiële vaste activa: 0 frank, *op. cit.*, blz. 6 en 12) omdat zij vóór 1 januari 1989 werden verworven. Is dit een geldig argument?

Compte de résultats, I. Produits courants, F. Cotisations des membres).

1.5. On constate également une certaine disparité pour ce qui est du point XI de l'annexe «Associations et groupements liés au parti», c'est-à-dire la liste des associations et des groupements liés au parti qui ont versé des cotisations et/ou perçu des dotations et dont le siège ainsi que la forme juridique doivent être mentionnés. La plupart des partis, comme le PS, le VLD, le SP, le PSC, le Vlaams Blok, Écolo et Agalev, ont communiqué toutes les données requises. Le CVP n'indique pas de montants et le PRL/FDF pas d'adresses tandis que la VU n'a mentionné que des sigles, sans préciser l'adresse ou les représentants du parti en question.

2. Observations par parti

Sont regroupées ci-après les questions des rapporteurs et les réponses fournies par les réviseurs d'entreprises.

2.1. CVP

a) La rubrique I.I. «Prestations diverses» du compte de résultats enregistre un montant de 32 007 087 francs, alors que l'on n'a mentionné qu'un montant de 25 290 683 francs dans l'annexe (doc. Sénat, n° 1-990/1 et Chambre, 1997-1998, n° 1558/1, pp. 7 et 9). Quelle est la raison de cette différence?

M. Van Impe, le réviseur d'entreprises responsable, répond que la différence provient de ce que le montant total des prestations diverses, à savoir 32 007 087 francs, n'a pas été ventilé complètement dans l'annexe. Le montant précité est la somme des montants suivants:

1. indemnités assurance: 67 779 francs
 2. indemnités assurance ABB: 207 245 francs
 3. refacturation publicité: 1 628 478 francs
 4. refacturation coûts de personnel: 25 290 683 francs
 5. refacturation frais divers 4 408 499 francs
 6. refacturation assurance: 404 403 francs
- Total: 32 007 087 francs.

b) La VZW Unitas perçoit un dividende de 450 000 francs sur les actions qu'elle détient dans la NV Krantenfonds (compte de résultats, IV.A. *op. cit.*, p. 7). Toutefois, la valeur de ces actions qui, étant donné le montant du dividende, doit être considérable, n'est pas portée dans les comptes annuels (bilan, actif, III. Immobilisations financières: 0 franc, *op. cit.*, pp. 6 et 12) parce que lesdites actions ont été acquises avant le 1er janvier 1989. Cet argument est-il valable?

De heer Van Impe verklaart dat het actief dat vóór 1 januari 1989 werd verworven, volgens de waardeeringsregels slechts pro memoria moet worden gewaardeerd. Dit is te verklaren door het feit dat VZW's slechts een kasboekhouding moeten voeren, dit wil zeggen een registratie van de inkomsten verminderd met de uitgaven.

Aldus ontstaat er wel een anomalie omdat de CVP inkomsten verwerft uit aandelen in de vorm van dividenden die in de resultatenrekening als opbrengsten uit financiële vaste activa worden ingeschreven, terwijl er van die vaste activa geen spoor terug te vinden is in de balans omdat ze niet gewaardeerd zijn.

Deze handelwijze is, zoals gezegd, volledig in overeenstemming met de vastgestelde waardeeringsregels. Indien de Controlecommissie daartoe echter opdracht geeft, kunnen de aandelen van de CVP in de NV Krantenfonds worden gewaardeerd en in de balans worden opgenomen.

De heer Tavernier is van oordeel dat de balans een volledig beeld moet geven van het vermogen van de partij, met op het actief de bezittingen en de vorderingen en op het passief de financieringsbronnen (eigen en vreemde middelen). Dit beeld wordt natuurlijk vertekend wanneer men bepaalde vermogensbestanddelen buiten beschouwing laat omdat ze vóór een bepaalde datum zijn verworven. Wanneer de politieke partijen de redenering in verband met de niet-waardering van de aandelen van de NV Krantenfonds consequent toepassen, geven zij de begrippen boekhouding en jaarrekening een wel zeer bijzondere draagwijdte.

De heer Van Impe herhaalt dat de CVP de regels toepast die in 1989 met de bedrijfsrevisoren werden overeengekomen, met name dat het actief dat dateert van vóór 1 januari 1989, niet hoeft te worden gewaardeerd. Voorts wijst hij erop dat vanaf het eerste financieel verslag over de boekhouding van de CVP (boekjaren 1989 en 1990) toelichting werd verstrekt bij de dividenden van de aandelen in de NV Krantenfonds (zie de eerste expliciete vermelding in het financieel verslag over het boekjaar 1994, Stuk Kamer, 1994-1995, nr. 1810/1 en Senaat, 1994-1995, nr. 1395/1, blz. 4 en 7).

De waardering van de kwestieuze aandelen is evenwel geen onoverkomelijke opgave. Zij gebeurt immers op grond van de neergelegde jaarrekening van de betrokken NV, die door iedereen kan worden ingekeken.

Indien de Controlecommissie zulks beslist, zal de waarde van deze aandelen in het actief worden opgenomen en het eigen vermogen via de boeking van een herwaarderingsmeerwaarde worden verhoogd.

Gelet op het openbaar karakter van de jaarrekening van de NV Krantenfonds, dringt *de heer Tavernier*

M. Van Impe déclare que, d'après les règles d'évaluation, les actifs acquis avant le 1er janvier 1989 ne doivent être mentionnés que pour mémoire, étant donné que les asbl ne doivent tenir qu'une comptabilité de caisse, c'est-à-dire enregistrer uniquement leurs revenus déduction faite de leurs dépenses.

Cette situation entraîne certes une anomalie, car le CVP perçoit des dividendes d'actions qui sont comptabilisées, au compte de résultats, comme des produits d'immobilisations financières, alors qu'il n'y a pas de trace de ces immobilisations dans le bilan, pour la simple raison qu'elles ne sont pas évaluées.

Comme on l'a déjà indiqué, cette manière de procéder est tout à fait conforme aux règles d'évaluation qui ont été fixées. Cependant, sur décision de la Commission de contrôle, les actions que le CVP détient dans la NV Krantenfonds pourront être évaluées et reprises dans le bilan.

M. Tavernier estime que le bilan doit fournir une image complète du patrimoine du parti avec, à l'actif, les biens et les créances et, au passif, les sources de financement (fonds propres et fonds empruntés). Le fait que l'on ne prend pas certains éléments patrimoniaux en considération parce qu'ils ont été acquis avant une certaine date fausse bien entendu cette image. En suivant de manière conséquente le raisonnement concernant la non-évaluation des actions de la NV Krantenfonds, les partis politiques interpréteraient de manière très particulière les notions de comptabilité et de comptes annuels.

M. Van Impe répète que le CVP applique les règles qui ont été convenues avec les réviseurs d'entreprises en 1989 et selon lesquelles l'actif antérieur au 1er janvier 1989 ne doit pas faire l'objet d'une évaluation. Il souligne ensuite que le premier rapport financier sur la comptabilité du CVP (exercices 1989 et 1990) contenait un commentaire concernant les dividendes des actions de la NV Krantenfonds (voir la première mention explicite dans le rapport financier pour l'exercice 1994, doc. Chambre, 1994-1995, n° 1810/1 et Sénat, 1994-1995, n° 1395/1, pp. 4 et 7).

Cependant, l'évaluation des actions en question n'est pas une tâche impossible. En effet, elle se fait sur la base des comptes annuels que la NV concernée a déposés et qui sont accessibles à tous.

Sur décision de la Commission de contrôle, la valeur de ces actions serait portée à l'actif et les fonds propres seraient augmentés en proportion par le biais de la comptabilisation d'une plus-value de réévaluation.

Étant donné le caractère public des comptes annuels de la NV Krantenfonds, *M. Tavernier* insiste

nier er op aan dat de CVP de waarde van haar aandelen in deze vennootschap in haar balans opneemt.

De heer Van Impe verklaart namens de CVP dat dit vanaf het boekjaar 1998 zal gebeuren. De waardeeringswijze zal in het desbetreffende financieel verslag worden toegelicht.

De voorzitters concluderen dat deze regel, in afwijking van hetgeen in 1989 werd overeengekomen, voortaan voor alle politieke partijen moet gelden.

c) In de resultatenrekening staat in de rubriek II. B. 7 «Diensten en diverse goederen — diverse kosten» een bedrag vermeld van 592 454 frank ten voordele van het Solidariteitsfonds (St. Senaat, nr. 1-990/1 en Kamer, 1997-1998, nr. 1558/1, blz. 7 en 15). Wat is het Solidariteitsfonds?

De heer Van Impe antwoordt dat in deze rubriek de uitgaven werden geboekt ten voordele van partijafdelingen die in de oppositie zitten.

2.2. PS

a) Bij brief van 26 mei 1998 hebben de beide rapporteurs aan de heer Wilmet, bedrijfsrevisor, een vraag gesteld over een van zijn verklaringen tijdens de bespreking van zijn financieel verslag over de boekhouding van de PS betreffende het boekjaar 1996. De heer Wilmet had immers tijdens de vergadering van 9 juni 1997 verklaard dat «*de brutowaardes van de activa verminderd met de afschrijvingen niet in de toelichting werden vermeld. Dit jaar zullen de nodige opzoekingen worden verricht om deze informatie en de identificatie van deze goederen in de toelichting van het financieel verslag over het boekjaar 1997 mogelijk te maken. Het resultaat wordt daar echter niet door beïnvloed*» (Stuk Kamer, 1996-1997, nr. 1008/2 en Senaat, nr. 1-613/2, blz. 36).

Op 4 juni 1998 verstrekte *de heer Wilmet* het volgende antwoord:

«1. Staat van de vaste activa

(a) *Op de terechte vraag van kamerlid Tavernier van juni 1997 heb ik indertijd een onterecht antwoord gegeven omdat, in tegenstelling tot wat ik heb verklaard tijdens het spervuur van vragen en antwoorden, de brutowaarde van de vaste activa evenals de afschrijvingen wel degelijk in de toelichting bij de jaarrekening waren opgenomen.*

(b) *De volgende tabel brengt de rubriek materiële vaste activa die in de balans voorkomt, samen met de staat van de vaste activa opgenomen in de toelichting.*

pour que le CVP reprenne dans son bilan la valeur des actions qu'elle détient dans cette société.

M. Van Impe déclare, au nom du CVP, que cela sera chose faite dès l'exercice 1998. La méthode d'évaluation sera commentée dans le rapport financier concerné.

Les présidents concluent que, par dérogation à ce qui a été convenu en 1989, la règle précitée devra être appliquée désormais à tous les partis politiques.

c) La rubrique II.B.7 «Diensten en diverse goederen — diverse kosten» du compte de résultats mentionne un montant de 592 454 francs en faveur du Solidariteitsfonds (doc. Sénat n° 1-990/1 et Chambre, 1997-1998, n° 1558/1, pp. 7 et 15). Qu'est-ce que le Solidariteitsfonds?

M. Van Impe répond que l'on inscrit à cette rubrique les dépenses qui ont été consenties en faveur de composantes du parti qui sont dans l'opposition.

2.2. PS

a) Par lettre du 26 mai 1998, les deux rapporteurs ont posé à M. Wilmet, réviseur d'entreprises, une question sur une de ses déclarations lors de l'examen de son rapport financier concernant la comptabilité du PS pour l'exercice 1996. En effet, M. Wilmet avait déclaré lors de la réunion du 9 juin 1997 que «*les valeurs brutes des actifs, diminuées des amortissements, ne figurent pas dans l'annexe. Les recherches nécessaires seront faites cette année pour permettre d'insérer ces informations et l'identification de ces biens dans le rapport financier pour l'exercice 1997. Cela n'a toutefois aucune incidence sur le résultat*» (doc. Chambre, 1996-1997, n° 1008/2 et Sénat, n° 1-613/2, p. 36).

Le 4 juin 1998, *M. Wilmet* a fourni la réponse suivante:

«1. État des immobilisations

(a) *Si la question posée en juin 1997 par M. le député Tavernier est fondée, la réponse que j'ai donnée à l'époque ne l'est pas au motif que contrairement à ce que j'ai déclaré, dans le feu du chassé-croisé des questions-réponses, les valeurs brutes des actifs immobilisés ainsi que les amortissements figuraient effectivement dans l'annexe incluse dans les comptes annuels.*

(b) *Le tableau ci-après rapproche, d'une part, la rubrique immobilisations corporelles incluse dans le bilan avec, d'autre part, l'état des immobilisations faisant partie de l'annexe.*

	BEF (× 1 000 000)		
	1995	1996	1997
Materiële vaste activa. — Immobilisations corporelles	<u>0</u>	<u>2,2</u>	<u>50,6</u>
Staat van de vaste activa. — <i>États des immobilisations</i>			
<i>Aanschaffingswaarde. — Valeur d'acquisition</i>			
Begin van het boekjaar. — <i>Début de l'exercice</i>	19,6	17,1	16,8
Netto-wijzigingen. — <i>Mutations nettes</i>	(2,5)	(0,3)	51,4
Einde van het boekjaar. — <i>Terme de l'exercice</i>	17,1	16,8	68,2
<i>Afschrijvingen. — Amortissements</i>			
Begin van het boekjaar. — <i>Début de l'exercice</i>	19,6	17,1	14,6
Wijzigingen. — <i>Mutations</i>	(2,5)	(2,5)	3,0
Einde van het boekjaar. — <i>Terme de l'exercice</i>	17,1	14,6	17,6
Boekhoudkundige waarde op het einde van het boekjaar. — <i>Valeur comptable au terme de l'exercice</i>	<u>0(1)</u>	<u>2,2(2)</u>	<u>50,6</u>

(1) Tot het boekjaar 1995 werden de materiële vaste activa afgeschreven tijdens het jaar zelf van de aanschaffing.

(2) Vanaf het boekjaar 1996 werden de aangeschafte materiële vaste activa afgeschreven volgens de gebruikelijke percentages.

(1) Jusqu'à l'exercice 1995, les immobilisations corporelles étaient amorties sur l'exercice même d'acquisition.

(2) À partir de l'exercice 1996, les acquisitions des immobilisations corporelles ont été amorties selon les taux généralement admis en la matière.

2. Waarderingsregels

(a) Voor het boekjaar 1995 wordt de toegepaste boekhoudkundige verwerking van de vaste activa vermeld op twee plaatsen in de financiële verslagen:

- 1° « Boekhoudkundige methode »;
- 2° « Samenvatting van de waarderingsregels ».

(b) Het keerpunt is te vinden in het financieel verslag van 1996 waarin de wijziging van de waarderingsregels inzake materiële vaste activa vermeld wordt onder de rubrieken:

- 1° « Waarderingsregels »;
- 2° « Samenvatting van de waarderingsregels ».

3. Vermogensbelasting

Onverminderd de invloed van de tot 1995 toegepaste waarderingsregels op de balanswaarde van de materiële vaste activa, wordt in de aangifte van de belasting op het vermogen uitgegaan van de aankoopwaarde gedurende de normale afschrijvingsperiode (vertaling). »

De heer Tavernier vraagt de heer Wilmet nogmaals te bevestigen dat de balans de werkelijke toestand weergeeft van de materiële vaste activa. Tot het boekjaar 1995 werden deze activa afgeschreven in het jaar van hun verwerving zodat ze nadien niet meer in de balans voorkwamen. Vanaf het boekjaar 1996 worden ze volgens de gebruikelijke regels afgeschreven.

Aangezien de activa aangeschaft vóór 1 januari 1989 blijkaar buiten beschouwing worden gelaten, rijst de vraag of de activa verworven tijdens de periode van 1989 tot 1996 wel op hun juiste waarde in de balans zijn opgenomen.

2. Règles d'évaluation

(a) Pour l'exercice 1995, l'indication du traitement comptable des immobilisations est mentionnée dans les rapports financiers à deux endroits:

- 1° « Méthode comptable »;
- 2° « Résumé des règles d'évaluation ».

(b) Le point d'inflexion se situe dans le rapport financier de 1996 où la modification des règles d'évaluation en matière d'immobilisations corporelles est mentionnée sous les rubriques:

- 1° « Règles d'évaluation »;
- 2° « Résumé des règles d'évaluation ».

3. Taxe sur le patrimoine

Sans préjudice à l'impact des règles d'évaluation adoptées jusqu'en 1995 sur la valeur bilantaire des immobilisations corporelles, les déclarations à la taxe sur le patrimoine ont été établies en considérant la valeur d'achat pendant la durée normale d'amortissements. »

M. Tavernier demande que M. Wilmet confirme une fois de plus que le bilan reflète la situation réelle des immobilisations corporelles. Jusqu'à l'exercice 1995, ces actifs étaient amortis l'année de leur acquisition et ils ne figuraient dès lors plus au bilan après cela. Depuis l'exercice 1996, ils sont amortis conformément aux règles usuelles.

Comme les actifs acquis avant le 1er janvier 1989 ne sont pas pris en compte, l'on peut se demander si les actifs acquis au cours de la période de 1989 à 1996 sont bien comptabilisés à leur juste valeur dans le bilan.

De heer Wilmet antwoordt bevestigend. Alle activa vermeld in de balans afgesloten op 31 december 1997 en die zoals gezegd in twee bewegingen werden afgeschreven, respectievelijk op een jaar tot 1996 en vanaf dan volgens de gewone regels, zijn opgenomen in een inventaris. Vanaf het boekjaar 1996 werd op grond van deze inventaris nagegaan welke mutaties er hebben plaatsgevonden.

De heer Tavernier wenst te weten of er bijgevolg geen meerwaarden moeten worden geboekt. Bijvoorbeeld, wanneer een gebouw, verworven in 1990, op een jaar werd afgeschreven, zou het vanaf het ogenblik dat de normale afschrijvingsregels worden toegepast, dat wil zeggen vanaf 1996, toch in de balans moeten voorkomen door de boeking van een meerwaarde. Het gebouw is immers meer waard dan de geboekte waarde, zijnde 0 frank.

De heer Wilmet verklaart dat de PS tot 31 december 1996 geen gebouw in eigendom had. Bijgevolg rijst het probleem van de meerwaarde niet. Eind 1997 heeft de partij een gebouw aangekocht waarvoor een voorschot werd betaald en waarvan de waarde is opgenomen in het actief in de rubriek «materieële vaste activa — terreinen en gebouwen». Er werden hierop nog geen afschrijvingen geboekt omdat de authentieke akte betreffende de koop pas in de loop van 1998 werd verleden.

In het algemeen kan men stellen dat de PS geen roerende materieële activa bezit die een meerwaarde opleveren of waarvoor het boekhoudkundig verantwoord zou zijn, ze te boeken. Het bureaumaterieel bijvoorbeeld is immers aan een snelle waardevermindering onderhevig.

b) Met betrekking tot de boeking van de dotatie van het Waalse Parlement aan de fracties, kan worden verwezen naar punt C.1.3.2. van dit hoofdstuk.

2.3. VLD

De vraag rijst of er in de resultatenrekening in de rubriek I.A.1. «Dotaties van de Kamer» geen materieële vergissing is geslopen (St. Senaat, nr. 1-990/1 en Kamer, 1997-1998, nr. 1558/1, blz. 35). Voor het boekjaar 1996 wordt een bedrag van 43 553 864 frank vermeld, terwijl voor het boekjaar 1997 een lager bedrag wordt geboekt, te weten 42 584 469 frank. Het bedrag van de dotatie van de Senaat voor het boekjaar 1997 is daarentegen gestegen ten opzichte van dat voor het boekjaar 1996.

De heer Versnick bevestigt namens de VLD dat uit nazicht door de diensten van de Kamer van volksvertegenwoordigers is gebleken dat het bedrag voor het boekjaar 1997 correct is. Het bedrag voor het boekjaar 1996 bevat daarentegen een materieële fout: het gaat niet om 43 553 864 frank, maar om 42 553 864 frank.

M. Wilmet répond affirmativement. Tous les actifs qui sont mentionnés dans le bilan clôturé le 31 décembre 1997 et qui ont été amortis en deux fois, comme on l'a dit, d'abord sur une année jusqu'en 1996 et ensuite selon les règles normales, figurent dans un inventaire. C'est sur la base de celui-ci que l'on a vérifié, à partir de l'exercice 1996, quelles sont les mutations auxquelles l'on a procédé.

M. Tavernier demande s'il ne faut pas dès lors, porter en compte des plus-values. Un immeuble que l'on a acquis en 1990 et que l'on a, par exemple, amorti en un an, devrait avoir été comptabilisé au bilan par une plus-value dès le moment où l'on s'est mis à appliquer les règles d'amortissement normales, c'est-à-dire dès 1996. L'immeuble vaut en effet plus que la valeur comptabilisée, qui est de 0 franc.

M. Wilmet confirme que, jusqu'au 31 décembre 1996, le PS n'était propriétaire d'aucun immeuble et il n'y a donc pas de problème de plus-value à cet égard. À fin 1997, le parti a acheté un immeuble pour lequel un acompte a été versé et dont la valeur figure à l'actif, dans la rubrique «immobilisations corporelles — terrains et constructions». L'on n'a encore comptabilisé aucun amortissement sur cette somme, l'acte de vente authentique n'ayant été passé qu'au cours de l'année 1998.

L'on peut dire, d'une manière générale, que le PS ne possède pas d'immobilisation corporelle produisant des plus-values ou qu'il serait justifié de comptabiliser. Le matériel de bureau, par exemple, perd en effet très vite de sa valeur.

b) En ce qui concerne la comptabilisation de la dotation du Parlement wallon aux groupes politiques, l'on peut renvoyer au point C.1.3.2. du présent chapitre.

2.3. VLD

L'on peut se demander s'il ne s'est pas glissé une erreur matérielle à la rubrique I.A.1. «Dotations de la Chambre» du compte de résultats (doc. Sénat, n° 1-990/1 et Chambre, 1997-1998, n° 1558/1, p. 35). Pour l'exercice 1996, l'on mentionne un montant de 43 553 864 francs, et pour l'exercice 1997 un montant moins élevé, à savoir 42 584 469 francs. Par contre, le montant de la dotation du Sénat pour l'exercice 1997 a augmenté par rapport à celui pour l'exercice 1996.

M. Versnick confirme, au nom du VLD, qu'il ressort des vérifications effectuées par les services de la Chambre des représentants que le montant pour l'exercice 1997 est correct. Il y a toutefois une erreur matérielle dans le montant de l'exercice 1996: il ne s'agit pas de 43 553 864 francs, mais bien de 42 553 864 francs.

Ten aanzien van de heer Tavernier verklaart hij dat het Instituut voor Kadervorming, dat aanleunt bij de partij (cf. toelichting XI «Verenigingen en groeperingen verbonden met de partij», *op. cit.*, blz. 38), sinds 1993 geen fiscaal aftrekbare giften heeft ontvangen noch fiscale attesten heeft uitgereikt.

2.4. SP

a) In de resultatenrekening werd in de rubriek I.B. «Giften VZW (bijdragen)» 160 000 frank geboekt (*op. cit.*, blz. 45). Aangezien giften aan politieke partijen niet langer fiscaal aftrekbaar zijn, lijkt het raadzaam om, in navolging van de andere politieke partijen, deze VZW definitief in vereffening te stellen. Eventuele giften van natuurlijke personen zouden in de rubriek I.C. «Giften, schenkingen of legaten» moeten worden geboekt.

Een van de bedrijfsrevisoren, lid van het college van commissarissen-revisoren, verklaart dat het bedrag van 160 000 frank verkeerdelijk in de rubriek I.B. «Giften VZW» werd geboekt. Het voormelde bedrag bestaat enerzijds uit een legaat van 100 000 frank en anderzijds uit een bijdrage van een parlementslid ten belope van 60 000 frank, die allebei in de rubriek I.C. «Giften, schenkingen of legaten» hadden moeten worden ingeschreven.

b) In de resultatenrekening wordt in de rubriek II.B. «Handelsgoederen en hulpstoffen — wijziging in de voorraad» een verlies geboekt van 129 654 frank. Deze rubriek komt niet voor in de resultatenrekening van de andere partijen. Waarom werd deze rubriek ingevoerd?

Een van de bedrijfsrevisoren antwoordt dat de SP blijkbaar als enige partij goederen verkoopt. Aangezien deze verkoop leidt tot een omzet, moeten de goederen als voorraad worden geboekt. De verkopen zelf werden ingeschreven in de rubriek I.H. «Opbrengsten van manifestaties, publicaties, reclame». Het bedrag dat in de rubriek II.B. is vermeld, is het netto-bedrag (negatief) van de verkoopbare goederen. De voorraad heeft derhalve een waardevermindering ondergaan.

2.5. Vlaams Blok

Inzake de bijdrage van de fractie van de Gemeenschapsraad (Vlaams Parlement), te weten 21 334 506 frank, kan worden verwezen naar punt C. 1.3.1 van dit hoofdstuk. Te noteren valt dat ook de fracties in de provincieraden bijdragen doorstorten naar de partij (*op. cit.*, blz. 71 en 73).

De heer Van Hauthem verklaart namens het Vlaams Blok dat zijn partij het vanaf het ogenblik waarop de financiële verslaggeving door de wet van 4 juli 1989 verplicht werd gesteld, opportuun heeft geoordeeld om alle subsidies van de verschillende

Il répond à M. Tavernier que l'«Instituut voor Kadervorming», qui a des liens avec le parti (cf. annexe XI «Associations et groupements liés au parti», *op. cit.*, p. 38), n'a reçu aucun don fiscalement déductible depuis 1993 et n'a pas délivré d'attestations fiscales.

2.4. SP

a) À la rubrique I.B. «ASBL dons» du compte de résultats, l'on a comptabilisé une somme de 160 000 francs (*op. cit.*, p. 45). Comme les dons versés aux partis politiques ne sont plus fiscalement déductibles, il semble opportun de liquider définitivement cette ASBL, comme l'ont fait les autres partis politiques. Les éventuels dons de personnes physiques devraient être inscrits à la rubrique I.C. «Dons, donations ou legs».

L'un des réviseurs d'entreprises, membre du collège des commissaires-réviseurs, déclare que c'est erronément que le montant de 160 000 francs a été comptabilisé à la rubrique I.B. «ASBL dons». Le montant précité se compose, d'une part, d'un leg de 100 000 francs et, d'autre part, d'une contribution d'un parlementaire à concurrence de 60 000 francs; ces deux montants auraient dû être inscrits à la rubrique I.C. «Dons, donations ou legs».

b) Une perte de 129 654 francs est inscrite à la rubrique II.B. «Approvisionnement et marchandises — variations des stocks» du compte de résultats. Cette rubrique ne figure pas dans le compte de résultats des autres partis. Pourquoi l'a-t-on insérée?

L'un des réviseurs d'entreprises répond que le SP est apparemment le seul parti à vendre des biens. Comme la vente produit un chiffre d'affaires, les biens doivent être comptabilisés en tant que stock. Les ventes elles-mêmes ont été inscrites à la rubrique I.H. «Recettes de manifestations, de publications et de publicités». Le montant qui figure à la rubrique II.B. est le montant net (négatif) des biens pouvant être vendus. Le stock a dès lors subi une réduction de valeur.

2.5. Vlaams Blok

L'on peut renvoyer au point C.1.3.1. du présent chapitre en ce qui concerne la contribution du groupe politique du conseil de communauté (Parlement flamand), qui s'élève à 21 334 506 francs. Il convient de noter que les groupes des conseils provinciaux versent eux aussi des contributions au parti (*op. cit.*, pp. 71 et 73).

M. Van Hauthem déclare au nom du Vlaams Blok que, depuis que la loi du 4 juillet 1989 a rendu obligatoire le rapport financier, son parti a estimé opportun de centraliser dans la comptabilité du parti toutes les subventions que les diverses assemblées versent au

assemblees aan de fracties van het Vlaams Blok in de boekhouding van de partij te centraliseren. Er bestond toentertijd hieromtrent echter geen eensgezindheid. Het gevolg is dat de financiële verslagen nog steeds moeilijk met elkaar te vergelijken zijn. De handelwijze van het Vlaams Blok, dat nu de naam krijgt dat het zijn fracties uitzuigt, garandeert echter volledige transparantie. Men kan immers uit de resultatenrekening de integraliteit van de inkomsten uit parlementaire bron aflezen die het Vlaams Blok rechtstreeks krachtens de wet van 4 juli 1989 verwerft of onrechtstreeks ingevolge de subsidies van de verschillende Parlementen aan zijn fracties.

Trouwens, met het op 2 april 1998 door de Kamer goedgekeurde wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 4 juli 1989 (artikel 14) (Stuk Kamer, 1996-1997, nr. 1158/14) zullen de politieke partijen toch allemaal een geconsolideerde jaarrekening moeten voorleggen.

Wat de bijdragen van de fracties betreft, vallen de in de resultatenrekening vermelde bedragen telkens uiteen in twee delen. Bijvoorbeeld wat de Kamer betreft, bestaat het bedrag van 20 659 335 frank enerzijds uit de secretariaatsbijdragen van de Kamer ten belope van 16 400 000 frank en anderzijds uit de afdrachten van de kamerleden. *Idem dito* voor de Senaat, de Gemeenschaps- en de Gewestraden.

Wat het Vlaams Parlement betreft, ontkent spreker dat de secretariaatsbijdragen eerst aan de fractie worden overgemaakt die ze vervolgens doorstort aan de partij. Deze bijdragen worden rechtstreeks overgemaakt aan het Vlaams Blok. Indien het Vlaams Parlement, zoals het financieel verslag van de CVP laat uitschijnen, dat zou hebben verboden, ziet hij niet in waarom het dat ten aanzien van het Vlaams Blok zou toestaan.

Met uitzondering van de CVP en de SP, hebben trouwens alle andere Vlaamse partijen in hun resultatenrekening bijdragen geboekt van hun fractie in het Vlaams Parlement.

2.6. VU

De rapporteurs merken op dat de lijst van de verenigingen verbonden met de partij zeer kryptisch is. Er worden slechts letterwoorden vermeld zonder opgaaf van de zetel van de betrokken VZW's.

Een vertegenwoordiger van de Volksunie verklaart dat de in de toelichting vermelde letterwoorden de officiële benaming zijn van de VZW's (*op. cit.*, blz. 88).

Hierna volgt de volledige verklaring van deze letterwoorden:

VNH VZW: Vlaams Nationaal Hulpfonds VZW (tussenkost bij rampen);

groupe du Vlaams Blok. Comme à l'époque, ce procédé ne faisait pas l'unanimité, les rapports financiers restent difficilement comparables entre eux. Le procédé du Vlaams Blok, dont on prétend qu'il « vide » financièrement ses groupes, garantit toutefois la transparence la plus totale. Le compte de résultats fait en effet apparaître l'intégralité des revenus de sources parlementaires que le Vlaams Blok touche directement en application de la loi du 4 juillet 1989 ou indirectement par le biais des subventions que les divers Parlements versent à ses groupes.

D'ailleurs, depuis le vote le 2 avril 1998 à la Chambre de la loi modifiant la loi du 4 juillet 1989, (article 14) (doc. Chambre, 1996-1997, n° 1158/14), les groupes politiques devront tous présenter un compte annuel consolidé.

En ce qui concerne les contributions des groupes, les montants mentionnés au compte de résultats se composent chaque fois de deux parties. En ce qui concerne, par exemple, la Chambre, le montant de 20 659 335 francs se compose, d'une part, de la contribution aux frais de fonctionnement du secrétariat versée par la Chambre et s'élevant à 16 400 000 francs et, d'autre part, des cotisations des députés. Il en va de même pour ce qui est du Sénat, des Conseils de communautés et de régions.

En ce qui concerne le Parlement flamand, l'intervenant nie que les contributions aux frais de fonctionnement du secrétariat sont d'abord transférés aux groupes qui les versent ensuite aux partis. Ces contributions sont directement transférées au Vlaams Blok. Il ne voit pas, si, comme veut le faire croire le rapport du CVP, le Parlement flamand avait interdit ce procédé, pourquoi il aurait autorisé le Vlaams Blok à l'appliquer.

À l'exception du CVP et du SP, tous les partis flamands ont d'ailleurs inscrit dans leur compte de résultats les contributions de leur groupe du Parlement flamand.

2.6. VU

Les rapporteurs font remarquer que la liste des associations liées au parti est très obscure. L'on n'y mentionne que des sigles sans indiquer le siège des ASBL concernées.

Un représentant de la Volksunie déclare que les sigles qui figurent dans l'annexe renvoient à la dénomination officielle de l'ASBL (*op. cit.*, p. 88).

Voici la dénomination complète de ces ASBL:

VNH VZW: «Vlaams Nationaal Hulpfonds» ASBL (intervention dans le cas de catastrophes);

VNAD VZW: deze VZW is niet meer actief;

IHVP VZW: Individuele Hulp aan Volksunie-Parlementsleden VZW;

VUJO VZW: Volksuniejongeren VZW;

VVM VZW: Vereniging van Vlaamse Mandatarissen VZW;

VPRTI VZW: Vlaams Pers-, Radio- en Televisie-instituut VZW;

VNS VZW: Vlaams-Nationaal Studiecentrum VZW;

VNOS VZW: Vlaams-Nationale Omroepstichting VZW.

In het financieel verslag voor het boekjaar 1998 zullen de letterwoorden met hun volledige verklaring, alsook de zetel worden vermeld.

2.7. Agalev

In de resultatenrekening wordt in de rubriek VIII. B. «Overige uitzonderlijke kosten» een minwaarde geboekt op de verkoop van een huis ten belope van 5 368 500 frank (*op. cit.*, blz. 105 en 107). Wat was de verkoopprijs van dat huis?

De heer Clybouw, bedrijfsrevisor, verklaart dat Agalev eind 1996 besloten had twee panden te verkopen. Ze werden derhalve reeds in 1996 op het actief geherklasseerd in de rubriek «Overige materiële vaste activa» ten belope van 17 616 289 frank omdat ze niet meer waren ingeschakeld in de normale bedrijfsvoering. In 1997 had de verkoop plaats en werd op het hiervoor vermelde bedrag een minwaarde geboekt van 5 368 500 frank, die ten laste van de resultatenrekening werd gelegd. De verkoopprijs is het verschil tussen deze twee bedragen, die in de overige delen van het actief is opgenomen.

IV. STEMMINGEN

Overeenkomstig artikel 13, tweede lid, van de statuten van de Controlecommissie kunnen beslissingen inzake de goedkeuring van de financiële verslagen enkel worden genomen wanneer ze ten minste twee derden van de stemmen hebben verkregen, op voorwaarde dat ten minste twee derden van de commissieleden aanwezig zijn.

1. Het financieel verslag van de CVP wordt goedgekeurd met 14 stemmen bij 1 onthouding.

2. Het financieel verslag van de PS wordt goedgekeurd met 15 stemmen bij 1 onthouding.

3. Het financieel verslag van de VLD wordt goedgekeurd bij eenparigheid van de 16 aanwezige leden.

4. Het financieel verslag van de SP wordt goedgekeurd met 15 stemmen bij 1 onthouding.

VNAD VZW: cette ASBL n'est plus active;

IHVP VZW: «Individuele Hulp aan Volksunie-Parlementsleden» ASBL;

VUJO VZW: «Volksuniejongeren» ASBL;

VVM VZW: «Vereniging van Vlaamse Mandatarissen» ASBL;

VPRTI VZW: «Vlaams Pers-, Radio- en Televisie-instituut», ASBL;

VNS VZW: «Vlaams Nationaal Studiecentrum» ASBL;

VNOS VZW: «Vlaams-Nationale Omroepstichting» ASBL.

Les sigles figureront, avec mention complète de la dénomination des ASBL en question et de leur siège, dans le rapport financier pour l'exercice 1998.

2.7. Agalev

À la rubrique VIII. B. «Autres charges exceptionnelles» du compte de résultats est comptabilisée une moins-value de 5 368 500 francs sur la vente d'une maison (*op. cit.*, pp. 105 et 107). À quel prix s'est vendue cette maison?

M. Clybouw, réviseur d'entreprises, déclare qu'Agalev avait décidé, à la fin de 1996, de vendre deux immeubles. Ceux-ci ont dès lors été reclassés en 1996, à l'actif, dans la rubrique «autres immobilisations corporelles», et ce à concurrence de 17 616 289 francs, parce qu'ils n'entraient plus dans la gestion normale du parti. En 1997, ils ont été vendus et l'on a enregistré une moins-value de 5 368 500 francs par rapport au montant précité, moins-value qui a été comptabilisée à charge du compte de résultats. Le prix de vente, qui est égal à la différence entre ces deux montants, est mentionné dans les autres parties de l'actif.

IV. VOTES

Conformément à l'article 13, deuxième alinéa, des statuts de la Commission de contrôle, les décisions relatives à l'approbation des rapports financiers ne peuvent être prises que si elles réunissent deux tiers au moins des suffrages, à condition que deux tiers au moins des membres soient présents.

1. Le rapport financier du CVP est approuvé par 14 voix et 1 abstention.

2. Le rapport financier du PS est approuvé par 15 voix et 1 abstention.

3. Le rapport financier du VLD est approuvé à l'unanimité des 16 membres présents.

4. Le rapport financier du SP est approuvé par 15 voix et 1 abstention.

5. Het financieel verslag van de PRL/FDF wordt goedgekeurd met 15 stemmen bij 1 onthouding.

6. Het financieel verslag van de PSC wordt goedgekeurd met 15 stemmen bij 1 onthouding.

7. Het financieel verslag van het Vlaams Blok wordt goedgekeurd met 10 stemmen bij 7 onthoudingen.

Op verzoek van *de heer Van Hauthem* werd hoofdelijk gestemd.

a) Stemden voor: de heren Caluwé, Cauwenberghs, Delcroix, Goovaerts, Landuyt, Moens, Van Hauthem, mevrouw Vanlerberghe, de heren Versnick en Willems.

b) Onthielden zich: mevrouw Cahay-André en de heren Foret, Istasse, Mahoux, Michel, Tavernier en Toussaint.

8. Het financieel verslag van de VU wordt goedgekeurd met 15 stemmen bij 1 onthouding.

9. Het financieel verslag van Ecolo wordt goedgekeurd bij eenparigheid van de 16 aanwezige leden.

10. Het financieel verslag van Agalev wordt goedgekeurd bij eenparigheid van de 16 aanwezige leden.

De heer Tavernier verantwoordt zijn onthouding met betrekking tot de financiële verslagen van de CVP, PS, SP, PRL/FDF, PSC en VU op grond van het feit dat deze partijen geen gegevens hebben verstrekt over de giften aan de verenigingen en groeperingen verbonden met de partij.

Met verwijzing naar de discussie over de brief van de heer Leman, directeur van het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding, in verband met de naleving van artikel 15bis van de wet van 4 juli 1989 door het Vlaams Blok (*cf.* Stuk Senaat, nr. 1-1002/1 en Kamer, 1997-1998, nr. 1575/1), verklaart *de heer Mahoux* zich te hebben onthouden bij de stemming over het financieel verslag van deze partij omdat hij, zonder de materialiteit van de cijfers te betwisten, dit verslag niet kan goedkeuren zolang door een wetswijziging het probleem van de toepasbaarheid van artikel 15bis niet uit de weg is geruimd.

*
* *

Dit verslag werd eenparig goedgekeurd op 15 juli 1998.

De rapporteurs,

Michel FORET,
Myriam VANLERBERGHE.

De voorzitters,

Frank SWAELEN,
Raymond LANGENDRIES.

5. Le rapport financier du PRL/FDF est approuvé par 15 voix et 1 abstention.

6. Le rapport financier du PSC est approuvé par 15 voix et 1 abstention.

7. Le rapport financier du Vlaams Blok est approuvé par 10 voix et 7 abstentions.

À la demande de *M. Van Hauthem*, le vote s'est fait par appel nominal.

a) Ont voté pour: MM. Caluwé, Cauwenberghs, Delcroix, Goovaerts, Landuyt, Moens, Van Hauthem, Mme Vanlerberghe, MM. Versnick et Willems.

b) Se sont abstenus: Mme Cahay-André et MM. Foret, Istasse, Mahoux, Michel, Tavernier et Toussaint.

8. Le rapport financier de la VU est approuvé par 15 voix et 1 abstention.

9. Le rapport financier d'Écolo est approuvé à l'unanimité des 16 membres présents.

10. Le rapport financier d'Agalev est approuvé à l'unanimité des 16 membres présents.

M. Tavernier justifie son abstention en ce qui concerne le vote des rapports financiers du CVP, PS, SP, PRL/FDF, PS et VU, en arguant que ces partis n'ont pas fourni de données relatives aux dons faits aux associations et groupements liés au parti.

M. Mahoux renvoie à la discussion concernant la lettre de M. Leman, directeur du Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme, à propos du respect par le Vlaams Blok de l'article 15bis de la loi du 4 juillet 1989 (*cf.* doc. Sénat, n° 1-1002/1 et Chambre, 1997/1998, n° 1575/1), pour expliquer qu'il s'est abstenu lors du vote sur le rapport financier du parti précité, parce que, sans vouloir contester la réalité des chiffres, il ne peut approuver ce rapport tant que le problème de l'applicabilité de l'article 15bis n'aura pas été résolu par une modification de la loi.

*
* *

Le présent rapport a été approuvé à l'unanimité, le 15 juillet 1998.

Les rapporteurs,

Michel FORET,
Myriam VANLERBERGHE.

Les présidents,

Frank SWAELEN,
Raymond LANGENDRIES.

V. BIJLAGEN

1. VERGELIJKING VAN DE JAARREKENINGEN
VAN DE POLITIEKE PARTIJEN
— BOEKJAAR 1997
(In duizendtallen) (× 1 000 frank)

V. ANNEXES

1. COMPARAISON DES COMPTES ANNUELS
DES PARTIS POLITIQUES
— EXERCICE 1997
(En milliers de francs) (× 1 000 francs)

	CVP	PS	VLD	SP	PRL/FDF	PSC	Vl. Blok	VU	Écolo	Agalev
1. BALANS. — <i>BILAN</i>										
ACTIVA. — <i>ACTIF</i>										
1. Immateriële vaste activa. — <i>Immobilisations incorporelles</i>	1 382	0	2 520	770	0	0	0	0	0	434
2. Materiële vaste activa. — <i>Immobilisations corporelles</i>										
A. Terreinen en gebouwen. — <i>Terrains et constructions</i>	122 236	46 013	47 072	0	43 732	23 776	11 673	13 520	0	0
B. Installaties, machines en uitrusting. — <i>Installations, machines et outillages</i>	163	444	4 980	1 620	2 953	2 709	0	1 965	0	1 719
C. Meubilair en rollend materieel. — <i>Mobilier et matériel roulant</i>	10 487	1 042	784	547	8 222	1 922	12 589	694	3 088	153
D. Leasing en soortgelijke rechten. — <i>Location-financement et droits similaires</i>	0	481	0	0	1 741	0	0	0	0	0
E. Overige materiële vaste activa. — <i>Autres immobilisations corporelles</i>	0	2 668	0	0	0	0	2 013	0	496	0
F. Activa in aanbouw en vooruitbetalingen. — <i>Immobilisations en cours et acomptes versés</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3. Financiële vaste activa. — <i>Immobilisations financières</i>	0	0	0	190	5 033	18 004	814	483	117	1 368
4. Vorderingen op meer dan één jaar. — <i>Créances à plus d'un an</i>	4 676	0	0	0	7 000	0	0	240	1 771	0
Totaal vaste activa. — <i>Total actifs immobilisés</i>	138 944	50 648	55 356	3 127	68 681	46 411	27 089	16 902	5 472	3 674

(21)

	CVP	PS	VLD	SP	PRL/FDF	PSC	Vl. Blok	VU	Écolo	Agalev
5. Voorraden. — <i>Stocks</i>	0	0	0	1 076	0	0	0	0	0	500
6. Vorderingen op ten hoogste één jaar. — <i>Créances à un an au plus</i>										
A. Handelsvorderingen. — <i>Débiteurs</i>	15 026	1 198	1 111	3 647	5 523	7 980	413	861	0	823
B. Overige vorderingen. — <i>Autres créances</i>	3 514	4 827	13 758	184	1 659	2 248	2 731	564	10 119	1 725
7. Geldbeleggingen. — <i>Placements de trésorerie</i>	69 652	167 000	0	77 236	76 240	80 394	142 782	47 500	0	18 890
8. Liquide middelen. — <i>Valeurs disponibles</i>	19 228	44 111	23 186	24 615	7 536	3 003	1 722	1 668	52 041	18 294
9. Overlopende rekeningen. — <i>Comptes de régularisation</i>	1 313	559	1 275	6 053	298	1 521	3 191	948	642	891
Totaal vlottende activa. — <i>Total actifs circulants</i>	108 733	217 695	39 330	112 811	91 256	95 146	150 839	51 541	62 802	41 123
Totaal der activa. — <i>Total de l'actif</i>	247 677	268 343	94 686	115 938	159 937	141 557	177 928	68 443	68 274	44 797

	CVP	PS	VLD	SP	PRL/FDF	PSC	Vl. Blok	VU	Écolo	Agalev
PASSIVA. — PASSIF										
1. Patrimonium. — Patrimoine										
A. Reserves. — <i>Réserves affectées</i>	0	47 283	0	1 380	6 152	0	0	0	0	0
B. Maatschappelijk fonds. — <i>Fonds social</i>	0	32 589	- 35 394	47 498	0	25 000	0	19 555	6 599	0
C. Herwaarderingsmeerwaarde. — <i>Plus-value de réévaluation</i>	0	0	46 845	0	0	9 000	0	0	0	0
D. Overgedragen resultaat. — <i>Résultat reporté</i>	9 575	0	0	0	21 881	14 564	109 302	0	16 102	10 065
2. Voorzieningen voor risico's en kosten. — Provisions pour risques et charges										
A. Voorzieningen voor verkiezingspropaganda. — <i>Provisions pour propagandes électorales</i>	76 320	77 000	22 500	35 000	92 000	73 217	36 250	39 200	14 350	5 189
B. Andere voorzieningen. — <i>Autres provisions</i>	0	10 150	678	0	0	0	28 500	1 000	0	17 471
3. Schulden op meer dan één jaar. — Dettes à plus d'un an										
A. Financiële schulden. — Dettes financières										
1. Kredietinstellingen. — <i>Établissements de crédit</i>	102 978	335	27 491	0	19 022	6 479	0	0	0	0
2. Leasingschulden en soortgelijke. — <i>Dettes de location-financement</i>	0	0	0	0	1 741	0	0	0	0	0
3. Overige leningen. — <i>Autres emprunts</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B. Schulden ten aanzien van leveranciers. — <i>Dettes fournisseurs</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C. Overige schulden. — <i>Autres dettes</i>	988	767	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal permanente middelen. — Total des capitaux permanents	189 861	168 124	62 120	83 878	140 796	128 260	174 052	59 755	37 051	32 725

(23)

	CVP	PS	VLD	SP	PRL/FDF	PSC	VI. Blok	VU	Écolo	Agalev
4. Schulden op ten hoogste één jaar. — <i>Dettes à un an au plus</i>										
A. Schulden op meer dan één jaar die binnen het jaar vervallen. — <i>Dettes à plus d'un an échéant dans l'année</i>	8 443	146	5 202	0	0	750	0	0	0	0
B. Financiële schulden. — <i>Dettes financières</i>										
1. Kredietinstellingen. — <i>Établissements de crédit</i>	0	0	15 984	0	0	0	0	0	0	0
2. Overige schulden. — <i>Autres emprunts</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C. Schulden aan leveranciers. — <i>Dettes fournisseurs</i>	16 641	3 003	3 709	20 229	11 940	4 525	2 175	3 558	4 529	5 226
D. Schulden met betrekking tot belastingen, bezoldigingen en sociale lasten. — <i>Dettes fiscales, sociales et salariales</i>										
1. Belastingen. — <i>Impôts</i>	2 840	4	0	2 156	0	605	0	454	371	290
2. Bezoldigingen en sociale lasten. — <i>Rémunérations et charges sociales</i>	9 714	6 283	1 946	9 612	3 253	1 215	618	1 976	3 300	3 573
E. Overige schulden. — <i>Autres dettes</i>	5 705	79 882	5 207	0	3 522	5 481	138	0	21 985	1 267
5. Overlopende rekeningen. — <i>Comptes de régularisation</i>	14 473	10 902	518	63	426	721	945	2 700	1 038	1 716
Totaal vlottende passiva. — <i>Total du passif circulant</i>	57 816	100 220	32 566	32 060	19 141	13 297	3 876	8 688	31 223	12 072
Totaal der passiva. — <i>Total du passif</i>	247 677	268 344	94 686	115 938	159 937	141 557	177 928	68 443	68 274	44 797

1-990/2 - 1997/1998
- 1558/2 - 97/98

(24)

	CVP	PS	VLD	SP	PRL/FDF	PSC	VI. Blok	VU	Écolo	Agalev
2. RESULTATENREKENING. — COMPTE DE RÉSULTATS										
I. Opbrengsten uit courante werking. — Produits courants										
A. Dotaties (artikel 16 van de wet van 4 juli 1989 & decreet Waals Parlement. — Dotations (article 16 de la loi du 4 juillet 1989 & décret CRW)										
1. Kamer. — Chambre	54 813	35 483	42 584	40 789	33 829	26 121	26 450	16 842	14 834	16 119
2. Senaat. — Sénat	53 149	37 490	42 474	42 313	36 306	24 391	25 861	18 592	15 598	13 834
3. Waals Parlement. — CRW	0	0	0	0	26 298	24 090	0	0	0	0
B. Giften VZW. — ASBL « dons »	0	0	0	160	0	0	0	0	0	0
C. Giften, schenkingen of legaten. — Dons, donations ou legs	0	0	0	2 057	0	4 235	503	2 014	0	27
D. Bijdragen van de fracties. — Contributions des groupes										
1. Kamer. — Chambre	38 190	0	9 149	2 000	22 680	4 700	20 659	6 051	8 387	6 959
2. Senaat. — Sénat	28 121	5 000	4 550	2 000	17 792	4 647	15 237	7 145	7 094	4 751
3. Gemeenschapsraden. — Assemblées communautaires	0	0	9 712	0	10 423	2 330	21 335	8 160	6 030	6 347
4. Gewestraden. — Assemblées régionales	355	48 633	0	2 000	21 813	4 823	1 220	510	26 751	0
5. Andere. — Autres	0	0	300	0	11 064	0	4 163	0	26 955	5 874
E. Bijdragen van de partijgeledingen. — Contributions des composantes	14 228	7 559	0	0	0	0	0	0	0	11 275
F. Lidgelden. — Cotisations des membres	15 477	15 571	8 868	18 681	9 045	1 358	1 651	5 146	390	1 610
G. Opbrengsten uit het onroerend vermogen. — Revenus du patrimoine immobilier	0	0	0	0	761	0	0	540	0	0
H. Opbrengsten van manifestaties, publicaties en reclame. — Recettes de manifestations, de publications et de publicité	3 111	0	2 875	5 124	0	1 033	2 679	1 155	2 268	314
I. Diverse prestaties. — Prestations diverses	32 007	5 177	893	13 895	1 842	5 159	0	963	460	3 080
Totaal opbrengsten uit courante werking. — Total des produits courants	239 451	154 913	121 405	129 019	191 853	102 887	119 758	67 118	108 767	70 190

(25)

1-990/2 - 1997/1998
- 1558/2 - 97/98

	CVP	PS	VLD	SP	PRL/FDF	PSC	VI. Blok	VU	Écolo	Agalev
II. Kosten uit courante werking. — <i>Charges courantes</i>										
A. Dotaties. — <i>Dotations</i>										
1. Federaties en lokale bewegingen. — <i>Fédérations et sections locales</i>										
	12 731	45 917	9 556	12 500	13 332	48	6 493	449	16 589	9 791
2. Verenigingen en groeperingen verbonden met de partij. — <i>Associations et groupements liés au parti</i>										
	24 017	9 381	5 393	13 549	21 739	6 834	4 450	18 294	17 085	4 830
	36 748	55 298	14 949	26 049	35 071	6 882	10 943	18 743	33 674	14 621
B. Diensten en diverse goederen. — <i>Services et biens divers</i>										
1. Huisvestingskosten. — <i>Charges relatives aux bâtiments</i>										
	9 432	3 081	5 113	3 994	5 786	5 402	6 769	3 557	4 290	4 340
2. Administratieve werkingskosten. — <i>Frais de fonctionnement administratif</i>										
	43 482	32 113	24 328	20 172	44 870	23 397	17 806	11 362	17 614	15 787
3. Publicaties. — <i>Publications</i>										
	9 393	3 651	16 014	13 813	13 908	7 708	3 535	322	0	2 779
4. Kosten voor reclame, propaganda en partijvergaderingen. — <i>Frais de publicité, propaganda et assemblées de parti</i>										
	14 016	4 580	10 389	10 575	16 605	5 774	60 435	11 863	13 149	7 577
5. Kosten voor verkiezingspropaganda. — <i>Dépenses électorales</i>										
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6. Kosten voor verkiezingspropaganda geactiveerd. — <i>Dépenses électorales portées à l'actif</i>										
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7. Diverse kosten. — <i>Dépenses diverses</i>										
	592	0	3 573	0	0	361	0	600	584	1 249
	76 915	43 425	59 417	48 554	81 169	42 642	88 545	27 704	35 637	31 732
C. Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen. — <i>Charges de personnel</i>										
	75 962	29 164	21 592	50 099	37 063	15 699	4 770	12 423	25 807	25 840
D. Afschrijvingen en waardeverminderingen op immateriële en materiële vaste activa. — <i>Amortissements et réductions de valeur sur immobilisations incorporelles et corporelles</i>										
	11 398	3 030	5 408	1 917	6 818	4 802	6 615	1 814	2 684	1 477
E. Waardeverminderingen op voorraden en vorderingen. — <i>Réductions de valeur sur stocks et créances</i>										
	0	267	0	461	0	0	0	0	0	0
F. Voorzieningen voor risico's en kosten. — <i>Provisions pour risques et charges</i>										
	44 320	10 150	10 339	5 000	32 000	16 499	11 150	14 600	8 050	- 6 571
G. Courante fiscale kosten. — <i>Charges fiscales courantes</i>										
	3 088	1 267	0	583	363	614	872	380	185	280
Totaal kosten uit courante werking. — <i>Total des charges courantes</i>										
	248 431	142 601	111 705	132 663	192 484	87 138	122 895	75 664	106 037	67 379

	CVP	PS	VLD	SP	PRL/FDF	PSC	VI. Blok	VU	Écolo	Agalev
III. Resultaat uit courante werking voor financiële resultaten. — <i>Résultat courant avant résultat financier</i>	- 8 980	12 312	9 700	- 3 644	- 631	15 749	- 3 137	- 8 546	2 730	2 811
IV. Financiële opbrengsten. — <i>Produits financiers</i>										
A. Opbrengsten uit financiële vaste activa. — <i>Produits des immobilisations financières</i>	450	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B. Opbrengsten uit vlottende activa. — <i>Produits des actifs circulants</i>	1 559	5 293	357	2 526	2 284	2 469	3 012	0	1 287	1 211
C. Overige financiële opbrengsten. — <i>Autres produits financiers</i>	164	0	0	0	0	0	0	1 542	7	0
V. Financiële kosten. — <i>Charges financières</i>										
A. Kosten van schulden. — <i>Charges des dettes</i>	- 7 948	- 48	- 3 031	0	- 1 764	- 600	0	0	- 2	0
B. Waardeverminderingen op vlottende activa andere dan bedoeld onder II E. — <i>Réductions de valeur sur actifs circulants autres que ceux visés sub II E</i>	0	0	0	- 350	0	0	0	0	0	0
C. Overige financiële kosten. — <i>Autres charges financières</i>	- 19	- 10	- 43	- 45	- 7	- 244	- 30	- 10	- 10	- 15
VI. Resultaat uit courante werking na financieel resultaat. — <i>Résultat courant après résultat financier</i>	- 14 774	17 547	6 983	- 1 513	- 118	17 374	- 155	- 7 014	4 012	4 007
VII. Uitzonderlijke opbrengsten. — <i>Produits exceptionnels</i>										
A. Opbrengsten uit het verleden. — <i>Produits des exercices antérieurs</i>	1 782	0	0	11	271	0	0	0	0	131
B. Uitzonderlijke lidgelden. — <i>Appels de cotisations extraordinaires</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C. Overige uitzonderlijke opbrengsten. — <i>Autres produits exceptionnels</i>	11 130	0	0	20	201	50	874	11	1 366	230
VIII. Uitzonderlijke kosten. — <i>Charges exceptionnelles</i>										
A. Kosten uit het verleden. — <i>Charges des exercices antérieurs</i>	- 726	0	0	0	- 132	0	0	0	0	- 192
B. Overige uitzonderlijke kosten. — <i>Autres charges exceptionnelles</i>	0	0	0	0	- 238	- 1	- 156	0	- 2 619	- 6 097
IX. Resultaat van het boekjaar. — <i>Résultat de l'exercice</i>	- 2 588	17 547	6 983	- 1 482	- 16	17 423	563	- 7 003	2 759	- 1 921

(27)

1-990/2 - 1997/1998
- 1558/2 - 97/98

2. SAMENVATTINGEN VAN DE FINANCIËLE
VERSLAGEN OVER HET BOEKJAAR 1997(1)

2. RÉSUMÉS DES RAPPORTS FINANCIERS
RELATIFS À L'EXERCICE 1997(1)

1. CHRISTELIJKE VOLKSPARTIJ (CVP)

Voor de Christelijke Volkspartij heeft ondergetekende, Herman J. Van Impe, vennoot van de Burg. BVBA Van Impe & Partners, met maatschappelijke zetel te 9450 Haaltert, Herenthout 61, financieel verslag uitgebracht conform artikel 23 van de wet van 4 juli 1989.

De vormgeving van dit financieel verslag werd goedgekeurd door de Controlecommissie die opgericht werd krachtens artikel 1 van voornoemde wet.

De opgenomen geconsolideerde jaarrekening van de CVP vloeit voort uit de consolidatie van de jaarrekeningen van de VZW's Unitas en Agora, welke de periode van 1 januari 1997 tot 31 december 1997 behelzen.

De consolidatie van de opgenomen financiële gegevens kan als volgt worden samengevat :

Opbrengsten uit courante werking	239 451 771
Kosten uit courante werking	(248 431 153)
Resultaat uit courante werking vóór financieel resultaat	(8 979 382)
Financieel resultaat	(5 794 875)
Uitzonderlijk resultaat	12 186 433
Resultaat van het boekjaar (negatief)	(2 587 824)

2. PARTI SOCIALISTE (PS)

Le rapport financier relatif au Parti socialiste a été établi par le réviseur d'entreprises, M. Francis Wilmet, Place E. Dubois, 16 à 1390 Grez-Doiceau, conformément à l'article 23 de la loi du 4 juillet 1989.

La forme de ce rapport financier a été approuvée par la Commission de contrôle instituée par l'article 1er de la même loi.

Les comptes annuels figurant dans le rapport couvrent les activités de la période du 1er janvier 1997 au 31 décembre 1997 de l'ASBL FONSOC.

Les résultats de l'exercice découlant des comptes annuels fournissent en synthèse les informations suivantes :

	Exercice 1997	Exercice 1996
Produits courants	154 912 617	154 466 304
Charges courantes	142 601 380	157 593 041
Résultat courant	12 311 237	(3 126 737)
± Résultats financiers	5 235 286	2 370 375
± Résultats exceptionnels	néant	2 306 590
Résultat de l'exercice	17 546 523	1 550 228

(1) Deze samenvattingen betreffen uitsluitend de gegevens van de resultatenrekening. De financiële verslagen, gepubliceerd in Stuk Senaat, nr. 1-990/1 en Kamer, 1997-1998, nr. 1558/1, bevatten eveneens de balans en de toelichting.

(1) Ces résumés concernent uniquement les informations du compte de résultats. Les rapports financiers, publiés dans le Doc. Sénat, n° 1-990/1 et Chambre, 1997-1998, n° 1558/1, comportent également le bilan et l'annexe.

3. VLAAMSE LIBERALEN EN DEMOCRATEN (VLD)

Voor de VLAAMSE LIBERALEN EN DEMOCRATEN, partij van de Burger, heeft ondergetekende, bedrijfsrevisor Willy Doms, financieel verslag uitgebracht conform artikel 23 van de wet van 4 juli 1989.

De vormgeving van dit financieel verslag werd goedgekeurd door de Controlecommissie die werd opgericht krachtens artikel 1 van voornoemde wet.

De jaarrekening opgenomen in het verslag behelst de activiteiten over de periode van 1 januari 1997 tot 31 december 1997 van de partij VLAAMSE LIBERALEN EN DEMOCRATEN (nationaal secretariaat), alsook van de VZW's LIBERA en CENTRUM VOOR MAATSCHAPPELIJKE INFORMATIE.

De resultaten van het boekjaar, die uit de jaarrekening voortvloeien, vatten volgende gegevens samen :

Courante opbrengsten	121 404 958
Courante kosten	<u>- 111 704 871</u>
Courant resultaat	9 700 087
± Financieel resultaat	- 2 717 372
± Uitzonderlijke resultaten	<u>—</u>
Resultaat van het boekjaar	6 982 715

4. SOCIALISTISCHE PARTIJ (SP)

Voor de Socialistische Partij heeft het college van commissarissen-revisoren KPMG Bedrijfsrevisoren, vertegenwoordigd door de heer W. Van Aerde, en Swaelen en Co. Bedrijfsrevisoren, vertegenwoordigd door de heer M. Swaelen, financieel verslag uitgebracht conform artikel 23 van de wet van 4 juli 1989 (gewijzigd door artikel 10 van de wet van 19 mei 1994).

De vormgeving van dit financieel verslag werd goedgekeurd door de Controlecommissie die werd opgericht krachtens artikel 1 van de voornoemde wet.

De jaarrekening opgenomen in dit verslag, behelst de activiteiten van het nationaal secretariaat van de Socialistische Partij en van de VZW SOCFIN, opgericht conform artikel 22 van de wet van 4 juli 1989.

De activiteiten behelzen de periode van 1 januari 1997 tot 31 december 1997.

De resultaten van het boekjaar, die uit de jaarrekening voortvloeien, vatten volgende gegevens samen :

Courante opbrengsten	129 019 177
Courante kosten	(132 662 468)
Courant resultaat	(3 643 291)
± Financieel resultaat	2 131 176
± Uitzonderlijk resultaat	31 086
Resultaat van het boekjaar	(1 481 029)

5. PARTI RÉFORMATEUR LIBÉRAL (PRL) FRONT DÉMOCRATIQUE DES FRANCOPHONES (FDF)

Le rapport financier relatif au PRL-FDF a été établi par le réviseur d'entreprises, M. Eric Mathay représentant la SPRL Eric Mathay & Co — Réviseurs d'entreprises, conformément à l'article 23 de la loi du 4 juillet 1989.

La forme de ce rapport financier a été approuvée par la Commission de contrôle instituée par l'article 1er de la même loi.

Les comptes annuels figurant dans le rapport couvrent les activités de la période du 1er janvier au 31 décembre 1997 pour :

- a) ASBL Gestion et Action libérale créée en vertu de l'article 22 de la loi du 4 juillet 1989;
- b) ASBL Action bruxelloise créée en vertu de l'article 22 de la loi du 4 juillet 1989;
- c) ASBL Solidarité bruxelloise francophone créée en vertu de l'ex article 71 du C.I.R.;
- d) Le FDF en tant qu'association de fait.

Les résultats consolidés de l'exercice découlant des comptes annuels fournissent en synthèse les informations suivantes :

Produits courants	191 853 163
Charges courantes	– 192 483 554
	<hr/>
RÉSULTAT COURANT	– 630 391
Résultats financiers	512 106
Résultats exceptionnels	101 604
	<hr/>
RÉSULTAT DE L'EXERCICE	– 16 681

6. PARTI SOCIAL-CHRÉTIEN (PSC)

Le rapport financier relatif au Parti Social-Chrétien a été établi par le réviseur d'entreprises, M. Paul Comhaire, conformément à l'article 23 de la loi du 4 juillet 1989.

La forme de ce rapport financier a été approuvée par la Commission de contrôle instituée par l'article 1er de la même loi.

Les comptes annuels figurant dans le rapport couvrent la période du 1er janvier au 31 décembre 1997 du Parti Social-Chrétien (secrétariat national) ainsi que de l'ASBL Action Solidaire, reconnue en vertu de l'article 22 de la loi du 4 juillet 1989.

Les résultats de l'exercice découlant des comptes annuels fournissent en synthèse les informations suivantes :

Produits courants	102 887 791
Charges courantes	87 138 201
	<hr/>
Résultat courant	15 749 590
± Résultats financiers	1 624 410
± Résultats exceptionnels	48 604
	<hr/>
Résultat de l'exercice	17 422 604

7. VLAAMS BLOK

Voor het VLAAMS BLOK heeft Paul Van Damme, bedrijfsrevisor, te Aartselaar, Dokter Cuypersstraat 36, financieel verslag uitgebracht conform artikel 23 van de wet van 4 juli 1989.

De vormgeving van dit financieel verslag werd goedgekeurd door de Controlecommissie die werd opgericht krachtens artikel 1 van voornoemde wet.

De jaarrekening opgenomen in het verslag behelst de activiteiten over de periode van 1 januari 1997 tot 31 december 1997 van de partij VLAAMS BLOK (nationaal secretariaat) en de VZW VLAAMSE CONCENTRATIE.

De resultaten van het boekjaar, die uit de jaarrekening voortvloeien, vatten volgende gegevens samen :

Courante opbrengsten	119 757 876
Courante kosten	122 895 419
Courant resultaat	- 3 137 543
Financieel resultaat	2 982 409
Uitzonderlijk resultaat	718 054
Resultaat van het boekjaar	562 920

8. VOLKSUNIE VLAAMSE VRIJE DEMOCRATEN (VU)

Voor Volksunie Vlaamse Vrije Democraten, heeft de Burg. BVBA Verschelden & Partners, Bedrijfsrevisoren, gevestigd te 2050 Antwerpen, Thonetlaan 110, vertegenwoordigd door de heer Frans Verschelden, financieel verslag uitgebracht conform artikel 23 van de wet van 4 juli 1989.

De vormgeving van dit verslag werd goedgekeurd door de Controlecommissie die werd opgericht krachtens artikel 1 van de voornoemde wet.

De in dit verslag opgenomen gegevens hebben betrekking op de activiteiten van de partij (Nationaal Secretariaat), van de VZW Volksunie opgericht conform artikel 22 van de wet van 4 juli 1989 en van de VZW Dokter Balletfonds opgericht krachtens artikel 71 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen.

De in de rekeningen gerealiseerde activiteiten behelzen de periode van 1 januari 1997 tot 31 december 1997.

De consolidatie van de opgenomen financiële gegevens kan als volgt worden samengevat :

Courante opbrengsten	67 117 298
Courante kosten	75 663 999
Courant resultaat	- 8 546 701
+Financieel resultaat	+ 1 532 035
+Uitzonderlijk resultaat	+ 10 607
Resultaat van het boekjaar	- 7 004 059

9. ÉCOLO

Le rapport financier relatif au Mouvement ÉCOLO a été établi par le réviseur d'entreprises, M. Fernand Mailard, conformément à l'article 23 de la loi du 4 juillet 1989.

La forme de ce rapport financier a été approuvée par la Commission de contrôle instituée par l'article 1er de cette même loi.

Les données figurant dans le rapport sont le résultat des activités enregistrées dans les comptes couvrant la période du 1er janvier 1997 au 31 décembre 1997 du parti Mouvement ÉCOLO (secrétariat fédéral), ainsi que de l'ASBL ÉCODOTA créée en vertu de l'article 22 de la loi du 4 juillet 1989.

La consolidation des données financières fournit en synthèse les informations suivantes (avant affectation):

Produits courants	+ 108 767 571
Charges courantes	- 106 038 145
Résultats courants	+ 2 729 426
Résultats financiers	+ 1 281 958
Résultats exceptionnels	- 1 252 414
Résultat de l'exercice	+ 2 758 970

10. AGALEV

Voor AGALEV heeft André Clybouw, bank- en bedrijfsrevisor, financieel verslag uitgebracht conform artikel 23 van de wet van 4 juli 1989.

De vormgeving van dit financieel verslag werd goedgekeurd door de Controlecommissie die werd opgericht krachtens artikel 1 van voornoemde wet.

De jaarrekening opgenomen in het verslag behelst de activiteiten over de periode van 1 januari 1997 tot 31 december 1997 van de partij AGALEV (nationaal secretariaat en de personeelskosten van de provinciale secretariaten, alsook van de VZW's GROENHUIS en GROEN FONDS).

De resultaten van het boekjaar, die uit de jaarrekening voortvloeien, vatten volgende gegevens samen:

Courante opbrengsten	70 189 070
Courante kosten	67 379 894
Courant resultaat	2 809 176
Financieel resultaat	1 196 544
Uitzonderlijk resultaat	- 5 927 407
Resultaat van het boekjaar	- 1 921 687